

MEVLEVİ DERVİŞ AHMED DEDE'NİN ET-TUH-FETU'L-BEHİYYE ADLI ESERİ VE ÇEVİRİSİ

Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU (*)

I. GİRİŞ

Evliya menkabelerinin kültür tarihimizdeki yerine çeşitli vesilelerle yazanlar ve menkabe yayını hazırlayanlar tarafından temas edilmiştir. Orta Asya Türk kültüründe Manas, Ergenekon v.b. gibi destanlar geleneğinin, İslâm dininin bu toplum ve alanlarda yayılmasından sonra menâkıbname türüne dönüştüğüne şahid olmaktadır. Bu edebi tür, yeni İslâmî inanç çerçevesinde, din için çarpışan kişileri ve İslâm velilerini anlatır ve bu ulu kişileri yüceltir. Bu kişiler olağanüstü olayların kahramanları olarak görülür. Et-Tuhfetu'l-Behiyye fi Tarikati'l-Mevleviyye bu tür üslupta bir risaledir. Menâkıbname geleneğinin Anadolu'da, Anadolu Selçukluları zamanında Eflâki ve Hacı Bektaş-ı Veli'nin eserlerinde görüldüğü ve hatta Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu ve Osman Beyi anlatan yarı tarihi kaynaklara kadar devam ettiği malumlarıdır.

Bu itibarla, burada metinde karşılaşılan konuların tarihi şeniyeti konusunda bir hükme varılamaz. Ancak, mevlevi literatüründe raslanılan ve bilinen olaylar ve şahıslar hakkında bir karşılaştırma imkanı sağlar. Bu ulu kişilerin yaptıkları işler gösterdikleri kerametler ve halk gözündeki yerleri hakkında bir kanaat sağlanacağı gibi, o dönemin düşünce atmosferi konusunda da bilgi sahibi olmaktadır.

Bu risalenin diğer bir özelliği de insanlara öğütler verecek ahlâki kısımların anlatılmış olmasıdır.

II. YAZAR VE RİSALE HAKKINDA :

Elimizdeki Arapça yazma, Kösec Ahmed Dede'ye ait olan et-Tuhfetu'l-Behiyye fi Tarikati'l-Mevleviyye'dir. Bu yazma risale 30 varak olup, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde AY 3905 numarada kayıtlıdır.

Burada tercümesi sunulan yazmanın başındaki not şöyledir: "Kösec Ahmed Efendi merhumun risalesidir. Merhum derviş Ahmed Efendi evahir-i ömründe Konya'ya gidip Âstâne-i Aliyye-i Hazret-i Mevlâna'da vefat

(*) Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

etmiştir." "...Buna nazaran et-Tuhfetu'l-Behiyye, Kösec Ahmed'indir. Trabzonî Şeyh Ahmed ise Kösec Ahmed değildir."

Bu notlarda iki ayrı Mevlevî derviş olan Ahmed Dede'den bahsedilmektedir. Ve bunlar daha sonra karıştırılarak, eser kâh birine kâh diğere atfedilmiştir.

A. Gölpınarlı bu konuda "... Fakat Kösec Ahmed Dede, Konya Mevlâna Müzesi Kitaplığında 2912 noda kayıtlı bir mecmuayı 1088 zilkade (1677) de vakfetmiştir, mühründe 1056 (1646) tarihi vardır. Ayrıca aynı kitaplıkta 4108 no da kayıtlı arapça sarf ve nahive ait bir kitabı da 1059 da (1649) vakfetmiştir." demektedir. Buradan Kösec Ahmed Dede'nin daha önce yaşadığını göstererek Trabzonî Ahmed Dede ile aynı şahsiyet olmadığını göstermektedir (1).

Elimizdeki yazmanın sonuna ilâve edilen bir kayıt (2) şu ifadeyi aynen yazmaktadır: "Kösec Ahmed Efendi (?) Konya'da Hz. Mevlâna Kütüphanesinde, 2912 numarada mukayyed mecmuada 1082 tarihli vakıf yazısı bulunan ve 1056 tarihini taşıyan mührün sahibi olan zattır. 4018 numarada mukayyed kitapta 1059 tarihini taşıyan vakıf vardır. Trabzonî Şeyh Ahmed ise, 1191 de vefat etmiştir. Huzûr'un arkasında medfundur. Kitâbesi de mevcuttur. Buna nazaran et-Tuhfetu'l-Behiyye Kösec Ahmed'indir, Trabzonî Şeyh Ahmed ise Kösec Ahmed Dede değildir."

Bir Mevlevî derviş olan Kösec Ahmed'in hayatı ve kişiliği hakkında fazla bilgiye raslamıyoruz. Sadeddin Nüzhet (Ergun) Şeyh Galip adlı eserinde ondan kısaca bahseder (3). Fakat burada Trabzonî Ahmed Dede ile karıştırır. "1144 tarihinde hacc-ı şerif için İstanbul'dan azimet edip Konya'ya vusulunda..., Çelebi Ebubekir Efendi Hazretlerinin cemal-i baka-malleriyle müşerref olur"; denmektedir.

Eser Mevlevî tarihi ve literatürü için küçük bir kaynak sayılabilir. Burada anlatılan fantastik olayların ve kerametlerin Eflakî ve Sadreddin Konevî Menkabeleri gibi kaynaklarla mukabelesi yerinde olur. Bir menâkıb-name türü olarak ele alınması ve bu açıdan değerlendirilmesi lazım geldiği kanaatindeyiz.

(1) A. Gölpınarlı, Şeyh Galip, Hüsn ü Aşk, Altın Kitaplar Yay., İstanbul 1968, s. 28 - 29; A. Gölpınarlı, Mevlâna'dan sonra Mevlevîlik, İnkılap Kitabevi, İst., 1953, s. 192.

(2) Varak numarası 29 olarak gösterilmiştir.

(3) Sadeddin Nüzhet, Şeyh Galip, s. 26; İ. Kutluk, "Şeyh Galip ve as-Suhbetu's-Safiyye", İst. Üniv. T. Dili ve Edebiyatı Derg. C. III, sayı 1-2, 1948, s. 21.

M E T İ N

1. Maârif rumuzunun kilitlerini ilim ve amellerle açan, avârif hazinelerinin ahvalini kîlu kâli terketmekle keşfeden, şehvet ve ameller pisliğinden arınanları kendine yaklaştıran, güzel ibadet ve hasletlerle tahakkuk edenleri ünsiyet iklimine ulaştıran Allah'a hamd olsun. Kullarından seçtiklerine celal ve cemaî ile tecelli eden, en güzele doğru yüzünü çevirmesini sağlayan, iclal makamında birliğin sırlarının bilgisine mazhar kılan, sevgisinin pınarlarından içirerek has kullar arasına katan Allah'ın şanı yüce olsun.

Umumi risalet bütün yaratıklara Allah'ın peygamber gönderdiği ve iki yayın ucunun mesafesi kadar kendisine yaklaştıran Hz. Muhammed'e salat ve selâm olsun. Ona mensup olmakla şereflerin en yücesine ve ashabı olmakla kemalin en âlâsına nail olan âline ve ashabına selam olsun.

Şüphe yok iki Allah'a ulaştıran en yakın yol Allah'a dönüş yoludur. Onun için Hz. Peygamber "**Rahman'ın cezbelerinden bir cezbe sekaleyn'in amelîne denktir.**" buyurmuştur. Bir kimse Allah'ın vereceği kendinden geçme olmadan Allah'a ulaşamaz. Arif şeyhlerin ve Allah'a vasil olan halifelerinin yollarından birine süluk olmadan in-

2. sanda Allah'dan başka bir cezbe zuhur etmez. Bunlar arasından bilhassa Mevlevî tarikatı ilahî cezbenin yolu, Ubûdiyet âdâbının mesleği, sünnete tâbi olmanın metodu ve riyazetle azimetin yoludur. Onun için hiç, bir kimse sanmasın ki, Mevlânâ'nın sulûku sapıklık ve tarikatı sakatlık üzerindeydi. O bundan münezzehti. Allah O'nun tarikatını bu şeylerden korusun. Allah'ın bir velisi için kulluğun edeplerinden birini terketmesi, tarikatının sünnete uymanın dışında bir şey olduğu tasavvur edilir. Kendisi Muhammedî şeriatın evliyasından ve ilâhî edepli kullarındandır. O, büyük velâyet dâiresinin sahibi ve yüce hilâfet mertebesinin varisidir. O Allah'a en güzel şekilde yaklaşmıştır. Selefte ariflerin sultanı ve halefte kutupluk liderliğinin sahibidir. Makamının yüceliğini, şanının ve irfanının büyüklüğünü, kulluktaki devamını ve sünnete tâbi olmadaki ihtimamını öğrenmek isteyenler kitaplarını mütalaa etsinler ve menakıbını okusunlar. Böylece kadrini, yüceliğini ve tarikinin sıhhatini bilsinler.

Anlatıldığına göre salih alimler ve hayırlı şeyhlerden Şeyh Sadreddin Konevî'nin meclisinde bulunmuşlar, her biri Mevlânâ'yı sahip olduğu kerametler ve kemâlatla övmüştür. Sonra Şeyh Sadreddin şöyle demiştir: Şeyh Ebû Yezid el-Bistamî ve Şeyh Cüneyd el-Bağdâdî onun vaktine erişenlerdi, atının eğerini omuzlarda taşıyarak

3. arasında yürür ve iftihar ederlerdi. Çünkü günümüzde o, Muhammedî fakr erbabının relsidir. O'nun yüce makamını temenni eder ve Allah'ın kendisine verdiği velâyete gıpta ederiz. Şeyh Müeyyedüddin Mevlâna'yı övmek için söylediği beyitte şöyle demiştir: **"Aramızda ulûhiyetin bir sureti olsaydı, kinayesiz ve tereddütsüz derdim ki odur."**

Bundan dolayı bir risale yazdım ve tarikatının âdâbını zikrettim. Ahlâk, riyâzât, mücâhedât ve kerâmâtından menkıbeler naklettim ki, karşı çıkanlar karşı çıkmaktan vazgeçsinler ve bunu ikrâr etsinler.

Risâle üç bölüm ve bir hâtimedden oluşmaktadır. Adını **"et-Tuhfetü'l-Behiyye fi't-Tarikati'l-Mevleviyye"** koydum. Evliyanın isimleri ile teberruk etmek için yüce şeceresini içinde zikrettim. Çünkü salihler zikredildiği zaman rahmet iner. Mevlevî tarikatının kaynağını âriflerin kutbu âbidlerin zineti, yüce âlimlerin sığınağı ve büyük velilerin barınağı, mevlevî hilâfetin ve yüce postun sahibi, sıddıklar sülâlesinin hülâsası ve Bekiroğullarının süsü Ebû Bekir Çelebi efendiden naklettim. O da babası Şeyh Muhammed Ârif Çelebi'den almıştır. O da babası Sadreddin Çelebiden almıştır. O babası Şeyh Bestâm Çelebi Efendi, o babası Şeyh Abdülhalim Çelebi Efendi, o Şeyh Hüseyin Çelebi Efendi, o Şeyh Arif Çelebi Efendi (İbnü'l-Çelebi Bahâüddin), o Şeyh Ebû Bekir b. Ferra' Çelebi Efendi, o Şeyh Bistam

4. Çelebi Efendi (el-Kebîr), o babası Şeyh Ferrah Çelebi Efendi, o babası Şeyh Husrev Çelebi Efendi (İbn Kadı Paşa), o Şeyh Cemâleddin Çelebi Efendi, o babası Şeyh Emir Adil Çelebi Efendi, o Şeyh Emir Arif (es-Sağîr) İbn Adil, o Şeyh Alim Çelebi, o Şeyh Emir Adil (el-Kebîr) Çelebi Efendi, o Şeyh Bahâü'l-Millet Çelebi Efendi, o Şeyh Vâcid Çelebi Efendi, o Şeyh Şemseddin Emir Abid Çelebi Efendi, o Şeyh Celâleddin Emir Arif Çelebi Efendi, o babası Bahâeddin Sultan Velled Çelebi, o Şeyh Hüsâmeddin Efendi, o Kutbü'l-Vâsilin ve Gavsü'l-Arifin Mevlâna Hüdâvendigâr Muhammed Celâleddin, o Seyyid Serdâr Burhâneddin, o Sultânü'l-Ulemâ Bahâeddin, o Şemsü'l-Eimme el-İmâm es-Serahsî, o Şeyh Ahmed el-Hatîbî, o Şeyh Ahmed Gazzâlî, o Şeyh Ebû Bekir en-Nessâc, o Şeyh Muhammed ez-Zeccâc, o Şeyh Şiblî, o Şeyh Cüneyd el-Bağdâdî, o Şeyh Sırrî es-Sakatî, o Şeyh Ma'rûf el-Kerhî, o Şeyh Dâvûd et-Tâî, o Şeyh el-Habîb el-Acemî, o Şeyh Hasan el-Basrî, o İmam Ali b. Ebî Tâlib, o Seyyidü'l-Âlem ve Şefiü'l-Ümem Muhammed (S.A.V.)'den almıştır. Allah'ım, bizi onlardan faydalandır. Onların bereketini bizlere ver. Âmin, Yâ Muîn.

5. **Birinci Bölüm :**

Zikrin telkini, tâcin giydirilmesi, Mevlevî tarikatının ve semânın âdâbı hakkındadır. Üç fasıl ihtiva eder. Birinci Fasıl, zikrin keyfiyeti, âdâbı, tac ve hırkanın giydirilmesine dâirdir. Bil ki, zikir tariki, ashab yolu ile Hz. Peygamberden alınmıştır. Rivayete göre Hz. Ali Rasûlullah'a **"Bana daha kolay ve Allah yanında daha üstün bir yol göster"** dediği zaman, Rasûlullah ona şöyle buyurmuştur: **"Allah'ı zikret."** O anda kendisine tevhid kelimesini telkin etti. Çünkü çetin nefisleri terbiye etmek, sadık kalpleri tasfiye etmek ve tabiatı kâidelerinden tecrid etmek, mümkün olan vücûdu ifnâ etmek ve gerçek vücûdu ispat etmek, tevhiq kelimesinin hususiyetlerindedir. Onun için Rasûlullah ashabına nefislerini yükseltmek ve velâyet mertebesine çıkarmak için bu güzel kelimeyi telkin ederdi. Cehrisinden hafisine kadar bütün tarikatlarda velâyet nisbeti onunla teselsül etmiştir. Şeyhler başlangıçta sâlik müridlere bunu telkin eder ve onları bununla yetiştirirler. Mevlâna (Allah sırrını mukaddes etsin) bizzat sevginin tezahürü, birlik cezbesinin kaynağı olduğu için Allah'ın ismiyle meşgul olur ve müridlere onu telkin ederdi. Çünkü cezbe ashabı nefye muhtaç değildir. Allah'ın huzuruna vasıl olanlar ve kutupluk mertebesine ermiş olanlar, ancak bu İsm-i A'zam ile meşgul olurlar.

6. Muinüddîn Pervâne Mevlânâ'ya sordu: Eski şeyhlerden her birinin onunla zikir yaptıkları Allah'ın Esmâi Hüsnâsından bir ismi vardır. Sizin Esmâi Hüsnâdan kendisiyle zikir yaptığınız isim hangisidir? Şu cevabı verdi: Biz tarikatımızda **"Allah, Allah, Allah"** diye zikrediyoruz. Çünkü Allah'a mensubuz. Allah'dan gelip Allah'a gidiyoruz. Allah'dan başkasını Allah için terkediyoruz. Babam Sultânü'l-Ulemâ da Allah, Allah diyerek zikrediyordu. Ancak Mevlevî tarikatı cezbe tarikatı olduğundan onda sâlik nefye muhtâc değildir. Sadece ona zatın ismini zikretmesi gerekiyor. Ancak bunu izinli Şeyh'den muhakkak telkinle alması lâzımdır. Çünkü telkin olmadan yapılan zikir semeresizdir.

Mevlânâ'ya soruldu: Şeyhin telkini olmadan Allah'ı zikretmek Allah'a ulaşır mı? Şöyle dedi: Sâliklerden biri devamlı Allah'ı zikrediyordu. Fakat zikri fayda vermedi. Rüyada nurun ağzından çıkıp toprağa girdiğini gördü. Bunu şeyhlerden birine anlattı. Şeyh ona, şeyhin telkini olmadan Allah'ı zikrediyorsun dedi. Böyle deyince ondan zikri telkin aldı. Rüyada zikrin ağzından çıkıp göğe yükseldiğini gördü. Çünkü Allah: **"Güzel söz ona yükselir"** buyurur. Bu hikaye ile Mevlâna zikredecek kişinin zikri mutlaka şeyh'ten alması gerek-

tiğini, çünkü zikrin ancak bununla Allah'a ulaşıp sahibine fayda sağlayacağını anlatmak istemiştir.

7. Zikrin sünnete uygun olarak telkini şöyle olur: Şeyh müridleri sağ yanına oturtur, bütün günahlardan tevbe ettirir, iyilik ve takva konusunda kendisinden söz alır. Yüksek sesle üç kere zikrederek tevhid kelimesi ile zikretmesini telkin eder. Mürid bunu alır ve zikreder. Şeyh sonra ellerini kaldırır ve ona dua eder, mürid de amin der. İsm-i celâletî telkin etmenin keyfiyeti de tevhid kelimesini telkin etme keyfiyetinin aynısıdır.

Zikrin telkininden sonra Şeyh müridin alınından veya bıyıklarından üç veya daha fazla kıl keser. Sünnette böyle varid olmuştur. Bunun hikmeti, müridin dünya ilişkileri ile tüm ilişkini kesmektir. Mevlevî tarikatının biatı zikrin telkini ile bu şekilde yapılır.

Tâc giymenin keyfiyetine gelince; Mürid başını açar ve Şeyhin önünde diz çöker yüzünü yere koyar sonra başını şeyhin dizine koyar, sonra şeyh, şeyhlerin silsilesini okur, tâc ve hırka giydirme zikir telkini anında silsileyi okumak sünnet-i müekkededir. Tâc ve hırka giydirme anında şeyh silsileyi önce okur, zikir telkini anında ise sonra okur. Şeyhler silsilesini okuduktan sonra Şeyh üç kere tekbir getirir ve tâcî müridin başına giydirir. Allah'ın kendisine manevî tâcî vermesini ve fakirlik yolunda muvaffak etmesini niyet eder. Çünkü tâc ve hırka giydirme anında şeyh-i kâmil, müridini beşeri bütün sıfatlarından soyutlar ve ona Muhammedî ahlakı giydirir. Şeyh o niyet üzerine fatihayı okur ve mürid için dua eder.

8. Hırka giydirmenin keyfiyetine gelince, bu da tâc giydirme keyfiyeti gibidir. Ancak bunda şeyh tekbir getirmez ve müridlerini dizi önünde oturtmaz. Sadece ayakta durur. Şeyh yine şeyhlerin silsilesini okur, müride dua eder ve fatihayı okur. Ayakta hırkayı ona giydirir. Mürid zikrin telkini, tâc ve hırkanın giydirilmesinden sonra şeyhin elini ve dizini öper, sonra hazır olan tarikat kardeşlerinin ellerini öper.

Tâc ve hırka giydirme kâmil fakirlere benzemek için biatın başında olabileceği gibi lüzumu halinde hilâfetin alınması anında da olabilir.

İsm-i A'zam zikri adabına gelince; zikreden kişi bunu sesli veya gizli ve tertemiz olan bir yerde zikreder. Onun Vâcibülvücûd olduğu ve benzeri hiç bir şey bulunmadığı manasını mülâhaza eder; bütün vakitlerini zikre hasreder. Yirmidört saatte onu en az oniki bin de-

fa zikreder. Sabah namazından sonra üçbin, kuşluk namazından sonra üçbin, yatsı namazından sonra üçbin ve teheccüd namazından sonra üçbin. Zikredenin dille zikre devam etmesi, o zikri kalbe indirir. Kalp ile zikre devam ederse bu zikir ruha iner; sonra da sırra iner. Çünkü dilin zikrinden maksat kalbin zikri, ondan da maksat ruhun zikridir. Ondandır maksat da sırrın zikrini kazanmaktır.

Mevlânâ şöyle der: Hakikatte meclislerimiz susmaktır. Zikrimiz kalpten, ruhdan ve derundandır. Kalbin, ruhun ve sırrın zikrinde dillerin müdahalesi yoktur. Düşünmek kalbin zikri, aşk ruhun zikri ve ma'rîfet sırrın zikridir. Zikredici ruhun zikrine ulaştığı zaman ona sema' gerekir. Çünkü zikir ruha ulaşmadan önce sema' fayda değil zarar verir. Çünkü nefiste hevayı tahrik eder, nefsi Allah'tan başkasını sevmeye sevkeder ve Allah'tan gafil olmayı artırır.

Müridin tâc ve hırkayı tazim ve hürmet içinde giymesi, onlarla kirli ve pis yerlere girmemesi gerekir. Haram olduğundan dünyevi ve şehvi işlerle uğraştığı zaman onları çıkarması gerekir. Çünkü bunlar itaat ve salah elbisesidir. Allah'ın velilerine emanetidir. Onun için bunlara tazim göstermek lazımdır. Cebrâil'in cennet elbiselelerinden Hz. Peygambere dört tâc ve hülle getirdiği, Rasûlüllah'ın bunları Râşid Halifelere, onlar da kendilerinden sonra müstehak olanlara giydirdiği söylenir. Şeyhlerde hırka ve tâc giyilmesi bu şekildedir.

Tâc ve hırka iki türdür. Sûrî (maddi) ve manevî, Sûrî, somut elbiseden olur. Manevî ise, velâyet ve güzel ahlâk elbisesidir. Sâlik olan kişi manevî tâc ve hırkayı giydiği zaman kendisine Allah'tan hilâfet verilir. Ondandır şeyh ona sûrî tâc ve hırkayı giydirir. Hilâfet makamına ulaşmayanlar kâmil halifelere benzemek için sûrî tâc ve sûrî hırka giyerler.

İkinci Bölüm :

Mevlevî tarikatının âdâbı hakkındadır. Mesnevî ve Mevlânâ'nın diğer kitaplarında zikredilen Mevlânâ'nın zühd, takva, vera', fakr ve iftikar, bezl ve isâr, dünyayı terk ve Allah'tan başkasını sevmekten kalbi arındırma; mevlâyâ kavuşmada yarış, emirlere sarılma, yasaklardan kaçınma, her vakitte zikri devam ettirme, şehvetleri terketme, günahlardan tevbe etme, az yeme, konuşmama, az uyuma, insanların eziyetlerine katlanma, avâm ve sefihlerle oturmama, toylarla sohbetten yüz çevirme, tefrika ve muhalefete yol açan yerlerde bulunmaktan sakınma, birlik ve beraberliğe çağıran yerlere yakın ol-

- ma, şeyh ve salihlere hizmet etme, şeyhin emrine teslim olma, iradeyi şeyhin iradesine terketme, şeyhin yanında ğasilin elindeki cenaze gibi olma, şeyhin huzurunda onun emri olmadıkça namaz ve benzeri ibadetlerle meşgul olmama, rütbesinde ve irşadında şeyhinden daha üstün kimsenin olduğuna inanmama, bütün ahvâlda şerîata sarılma, bütün farzları vaktin evvelinde yerine getirme, bütün ibâdet ve âdetlerde sünnete uyma, itikat ve amel cinsinden bütün bidatlardan kaçınma, muhalefetlerle nefsi öldürme ve taatlarla onu diriltme, duyuları hissedilen şeylerle kapatma, kuvvetleri idraklardan uzaklaştırma, nefsi emellerden temizleme, nefsin hazlarını ve rahatını terkederek saf bir zihinle Allah'ın huzurunda bulunma, nefsin düşmanlıklarını hatırlama ve onu sevmeme, ibadetlere sabretmeyi alıştırmama, riyazatla eğitime, meşakkatlara dalma, her işte ihlas ve hakkı istemede kınayanların kınamalarına kulak asmama, her iş için istihare yapma, şüphelere götüren her şüpheli şeyi terketme, mübahlardan farzları bırakma, dua ve tazarruya devam etme, Allah'tan hidayet bekleme, ibadetler için sevap ummayı bırakma, keşf ve kerametler istemekten yüz çevirme, münkerden ve kazadan korkma, çok ağlama, dünya işlerine ihtimamı bırakma, amellerde tedbiri bırakma, her halde Allâh'a tevekkül etme, nefisleri gafletten koruma. Çünkü nefis Allah'ın hediyesidir ve korunması gerekir, her vakit nefsi muhasebe etme, bütün isteklerde nefse itaat etmeme, gece gündüz istiğfar etme, her sıkıntıda Allah'tan kurtuluş isteme, her zorluk karşısında ondan yardım isteme, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeme, ve ondan başkasına güvenmeme, itaatları ertelememe, her zaman çalışma, kendi ibadetlerini beğenmekten sakınma, temelliük ve tasarrufu terketme, şöhrat ve tanınmadan kaçınma, riyaset ve insanların teveccühünden sakınma, insanlara karışma ve tanışmadan uzak durma, acizliği ve mazuriyeti izhar etme, durumu gizleme ve açığa vurmama, görünen, işitilen veya idrak edilen bir şey kendisine uğrayacak olursa onu mutlaka şuhud haletine çevirmesi ve onu şuhud ruhu ile algılaması gerekir. Her durumda rahmani teneffüsü kabul etmesi, bütün ahvalde dosdoğru olması lâzımdır.

Mevlevî fakirlerinin Allah'ın kendilerine verdiği rızık konusunda tevekkül kabilinden sadece Mevlevî hânkâhlarda oturmaları, nafa-ka ve benzeri herhangi bir şey biriktirmemeleri gerekir. Çünkü biriktirmek tevekküle aykırıdır. Pişirmeleri gerekir.

12. Teheccüd namazı oniki rekattır. İshrâk namazı dört, kuşluk namazı da sekiz rekattır. Şeyh fakirlerini her sabah namazından sonra hânkâhta toplamalı ve oturarak işrak vaktine kadar İsm-i Celâli zik-

retmeli, pazartesi ve Cuma gecelerinde yatsı namazından sonra da aynı işi yapmalıdır. Haftada bir sem'a meclisi onlara düzenlemeli, her cuma sohbet ve nasihat için onları toplamalı, tarikat âdâbını ve hakikat sırlarını onlara anlatmalı, İsm-i Celâl zikrini bitirdikten sonra "Allahü Ekber kebiran velhamdü lillâhi kesiran ve sübhânallâhi bükraten ve asılan ve sallallahü alâ cemiilenbiya ve'l-Mürselin ve'l-hamdü lillâhi rabbilâlemin" demelidir. Sonra orada bulunanlardan biri Kur'ân'dan bir aşır okur. Ondan sonra şeyh ellerini kaldırarak şu duayı okumalıdır:

13. "Seyyide'l-Kevneyn ve Rasûle's-Sekaleyn, Habib-i Huda Muhammed el-Mustafâ (S.A.V.)'in pâk, mutahhar, münevver, şerif, latif, rûhi nazıfları için, âl ve ashâb hazretlerinin ervâh-ı tayyibeleri için, husûsan cihâr yâr-i güzün ve hazret-i İmâm Hasan, Ali ve İmam Hüseyin ridvânüllâhi aleyhim ecmeîn ervahları için, ve şühedâyî deşt-i Kerbelâ ervahları için ve cemi enbiyayı izâm ve evliyâyı kirâm ve meşâyihî zevî'l-ihtirâm ve'l-Ülemâyî'l-Fihâm ervâhı şerifleri için ve ale'l husûs hazreti Sultânîl ulemâ ve mişkâtı nurîl ihtida ve hazreti seyyid Burhâneddin Muhakkik et-Tirmizî ve hazreti kutbil aktab el ahyar ve ğavsil evliya el-ebrâr Mevlâna Hüdâvendigâr ervahı tayyibeleri için ve hazreti zinnuril mübin ve'l felekil yakın eş-Şeyh Şemseddin et-Tebrizî ve hazreti şeyh Hüsâmeddin Çelebi ve hazreti sahibül mecd ve's sû'dud Burhâneddin Sultan Veled ervahı şerifleri için ve tarikat-ı Mevleviyeden güzerân eden çelebiyân ve meşâyihî kirâm vel fukara hazretlerinin ervahı tayyibeleri için ve seccâde nişin olan kerametlu ve şerafetlu çelebi efendi hazretlerinin selâmetliĝi için ve padişah-ı alempenahın selâmeti için ve bu mecliste hazır olan ihvan-ı ehli safanın husul-i meramları için ve ashab-ı hayrat ve hasenat ervahları için ve huccac-ı Beytillâhî'l-Haram ve asakir-i İslâm'ın selameti için, hastaların şifası, medyumların edası ve mahpusların halâsı bütün ehli iman ve rızâi rahmân için el-Fatiha ma-assalavat."

Fatiha okunur sonra "ruh-i pâk-i Muhammed Mustafa râ salavat; sırr-ı pâki Muhammed Mustafa râ salavât, fahri alem Muhammed Mustafa ra salavât, Allahümme saili ve sellim ala seyyidina Muhammed ve ala âli seyyidina Muhammed, Azamat-i Hudâ râ tekbir, Allahü Ekber Allahü Ekber la ilâhe illallah Vallahü Ekber, Allahü Ekber ve lillâhil hamd, essalatü vesseramü aleyke ya Rasûlallah, essalatü vesseramü aleyke ya Nebiyyallah, essalatü vesseramü aleyke ya Habiballah, essalatü vesselâmü aleyke ya seyyidel evveline ve'l-Âhirin ve selamün ale'l-Enbiya ve'l-Mürselin ve'l-Hamdü lillâhi Rabbi'l-Âlemin."

14. Söylendiğine göre, Hz. Peygamber Mirac gecesinde cennet elbiseleri giyinmiş bir suret görür ve beğenir, Cebrâil'e, bu gece çok suretler gördüm ama hiç biri bu suret kadar hoşuma gitmedi, acaba bir nebinin ruhu mu, bir velinin ruhu mu diye sorar. Cebrâil şöyle der: O Ebû Bekir es-Siddik'in en büyük oğullarından birinin ruhânî suretidir ki onun adı Celâleddin'dir, şeriatı ve tarikatta kamil ve mükemmel olacak, varlığı ile dinî teccid edecek, alemi nuru ile nurlandıracak, senin hadiselerinin hakikatleri ve Kur'an'ın inceliklerinden söz edecek insanlara Allah'ı tanıtacak, sûret ve sîret bakımından senin gibi olacaktır. Hiç bir peygamber yoktur ki, ümmetinden bir benzeri olmasın, O, ümmetinden sana benzeyendir.

Rasûlüllah Mi'rac'dan dönünce Ebû Bekr'e ve ashabına bu müjdeyi verdi. Buna çok çok sevindiler.

- Sultan Veled'in şöyle dediği söylenir: Babam Hüdâvendigârı bast halinde gördüm, makamının üstünlüğü ve yüceliğinin büyüklüğünü bana açıklamasını istedim. Şöyle dedi: Enbiya ile evliyanın makamları birbirinden üstündür, sultanü'l-Enbiyanın makamı hepsinin makamından üstündür, iki kâinat sultanının nurunun varisi olanın makamları da nurun varisi olmayan evliyanın makamlarından hiç şüphesiz üstündür. Ben Rahmanın habibinin ve O'nun mazharının, Hakkın sevgilisinin, O'nun merğubunun, nurunun varisiyim.

Bundan dolayı Mevlânâ, çocukluğunda kerametlerle desteklenmiş harikuladeliiklerle yönlendirilmişti. Sultanülulemâ şöyle demişti: Oğlum Celâleddin çocuk iken komşu çocuklarıyla beraberdi. Çocuklardan biri diğerine, "**gel bu damdan ötekine atlayalım**" dedi. Mevlânâ o çocuğun sözünü duymuş, şöyle demiştir: Damdan dama atlamak kedinin işidir. Gelin göğe yükselelim. Gözden kayboluncaya kadar göğe yükseldi. Çocuklar, Sultanülulemanın yanına gelip durumunu haber verince onlara mahzun olmayın, o gelecek dedi. O anda Mevlânâ yüzü değişmiş olarak geldi. Çocuklar nereye gittiğini sordular. Şöyle dedi: O anda yeşil elbise giyinmiş üç adam bana görüldü; yanınızdan aldılar ve göklerde dolaştırdılar, melekûtun acaplıklarını ve ceberrutun garaipliklerini gösterdiler. Ayrılışıma üzülmeseydiniz ve babamın sevgisi olmasaydı bu süfli aleme dönmezdim.

Sultanülulema yine şöyle demiştir: Oğlum Celâleddin beş yaşında iken insanların evliyası, cinlerin ebrarı ve meleklerin gezginleri ona zahir olmuştur. Bunlar kendisine gayb erlerinin ahvalini arzeder, velâyet sırlarını ona keşfeder ve ruhani sıfatları öğretirlerdi. Onun için çok küçük yaşta nefsi değişmiş ve sıkıntı duymuştur. Öy-

le bir yerde karar kılmadan devamlı yer değiştirmiştir. Bunun için kendisini gözeten ve kiskanakların gözünden saklayan bir hizmetçi olmak üzere kendisine hizmetçi tayin edildim.

16. Nakledildiğine göre babası Sultanülulema ile beraber Bağdad'a geldiğinde Mustansırıyye medresesine inmişlerdi. Henüz altı yaşında idi. Medresenin kapıları gece kapanırdı. Mevlâna gece yarısı abdest için ibrık alır ve Medresenin kapısına yönelirdi. Ona kapı açılır ve dışarı çıkardı. Dicleye gider, ibrığı doldurur ve abdest almaları için babasına getirirdi. Kapıcı bu durumu görmüş ve bazılarını anlatmıştı. Haber Sultanülulema'ya ulaşınca kapıcıyı çağırdı ve ona şöyle dedi: Bu sırrı artık kimseye söyleme yoksa helâk olursun.

Mevlâna bu zati kelimeler ve ilâhî teyidler yanında zahiri ve batini ilimleri babası Sultanülulema'dan tahsil etmiş, zamanında eşsiz ve akranından üstün oluncaya kadar yükselmiştir. Sultanülulema vefat edince ölümünü Tirmizî'de Seyyid Burhâneddin et-Tirmizî keşfetmiş ve Mevlâna'nın yanına gelmek istemiştir. Bununla beraber uykuda Sultanülulemanın kendisine: **"Oğlum Hüdâvendigâr, Konya'da garip kaldı. Yanına git ve beraber ol benden aldığın emaneti ona ver"** dediğini görmüştü. Burhaneddin Tirmizî de Sultanülulemanın halifesi idi. Samedi cezbenin sahibi ve ehadiyyet tecelliyatının mazharı idi. Anadolu'ya gitti. Konya'ya vardı. O zaman Mevlânâ Lârende'de bulunuyordu. Mektubu ona gönderdi ve Konya'ya çağırdı.

17. Mektubu alınca davetini kabul etti ve hemen Konya'ya geldi. Beraber oldu ve terbiyesi altına girdi. Dokuz sene beraber kaldı ve sonra Seyyid onu halvete soktu. Bir testi su ve birkaç arpa ekmeği verdi. Halvet hücresinin kapısını taşla ördü ve çamurla sıvadı. Kırk gün ona görünmedi. Sonra döndü ve kapıyı açtı. Baktı ki Mevlâna namaza dalmış ve kimsenin mevcut olup olmadığını farketmeyecek kadar kendinden geçmiştir. O durumda görünce çıktı ve kapıyı taş ve çamurla ördü. Kırk gün daha ona görünmedi. Tekrar döndüğünde Mevlânâ'nın yine namaza daldığını gördü, tekrar kırk gün oradan ayrı kaldı. Döndüğünde Mevlâna'nın namazdan ayrıldığı ve kendine geldiğini gördü. Mevlâna, Şeyh Burhâneddin'in yanına geldiğini görünce tazim ve takdir ile karşıladı, ondan sonra şeyh ona emaneti verdi, kutup olarak halife tayin etti, sonra Kayseri'ye gitmek üzere kendisinden izin istediye de Mevlânâ izin vermedi, ama o, Mevlânâ'nın izni olmadan gitti. Bineği yolda tözekledi, mübarek ayağı yaralandı, Mevlânâ'nın yanına döndü ve ona: **"Ey gözümün nuru! Niçin bana izin vermedin de ayağım kırıldı"** dedi. Mevlânâ ayağını mübarek eliyle sıvazladı ve anında iyileşti. Mevlânâ ona şöyle dedi: Niçin bizden uzak olmak istiyorsun? Şeyh şöyle dedi: Allah'a hamd

18. olsun muradım yerine geldi, Velâyetinin namı etrafa yayılacak, Allah'ın arslanlarından bir arslan yanına gelecektir. İki arslan bir arada olmaz. Bu sözle Şemseddin et-Tirmizî'nin gelişine işaret etti. Bunun üzerine Mevlâna, ona hicret için izin verdi. Ondan sonra Şeyh Burhâneddin, Kayseri'ye yöneldi. Ölünceye kadar orada kaldı.

Mevlânâ'nın Şems ile biraraya gelmesine gelince; Bu konuda işin gerçeği şudur: Mevlâna hiç bir zaman Şems'in müridi veya onu irşad eden biri değildir. Mevlânâ'nın yüceliğini ve üstünlüğünü bilmeyenler Mevlâna'nın Şems'in müridi ve müstersidi olduğunu ileri sürerler, bu nasıl olabilir? Halbuki Mevlâna onunla bir araya gelmeden önce velayetin en üstün mertebesine ulaşmış, kutupluk makamına yükselmiş, ariflerin bütün kemalatını cemetmiş, nebi ve rasüllerin ahlakıyla ahlaklanmıştı. Şemsle bir araya gelmeden önce, tarikat adabıyla müridleri terbiye ediyor ve sâliklere hakikat sırlarını öğretiyordu. Alimlerin girift meselelerini çözüyor, âriflerin ahvalinin müşküllerini keşfediyordu.

19. Şemseddin Tebrizî de Mevlânâ'nın ne müridi ne de kendisini irşad edendir. Böyle bir şey nasıl olabilir ki? Çünkü Mevlânâ ile bir araya gelmeden önce mal ve makam sahibiydi. Tam bir şuhûd ile Allah'a vâsil olmuştu. Arifler, sohbetini anlamaktan ve vâsıllar makamını idrakten aciz olmuşlardır. İki dost ve arkadaşdır. Biri diğeri içinde zati sevgi ve ilahî telif ile fenâ bulmuştu. Halkın onlara yakışmayan şeyler söylemesinin sebebi, onların kadrini bilmemeleri ve evliyaya karşı edepsizlikleri, mukarreblerin mahremiyetini çiğneme cesareti göstermelerindedir. Nakledildiğine göre, Mevlânâ'nın meclisinde bir adam âh çekmiş; Mevlâna da sebebini sormuş, o da, Şems Tebrizi ile beraber olmadığına âh çektiğini söylemiş, Mevlânâ ona: **"Her kılının başında bin tane Şems bulunan biriyle beraber bulunuyorsun"** demiştir. Adam Mevlânâ'nın huzurunda edepsizlik yaptığından çok utanmış ve altı ay hastalanmıştır. Allah'ın velîleri hakkında edepsizliğin zararını gör.

Şems'in Mevlâna ile bir araya gelmesinin sebebi şudur: Şems sevgisinin mazharı ve ehadiyet cezbelerinin matları idi. Onun için onda acaip haller ve garip sırlar ortaya çıkmış ki, şeyhi Ebû Bekir ..... et-Tebrizî bunları keşfedememiş ve ona şöyle demiştir: Ey Şems, sana memleketlerde dolaşmak ve ufuklarda yüzmek için izin verdim. Umulur ki, bu halleri sana keşfedecek bir arkadaşla buluşursun. Şems kendisine bu halleri keşfedecek bir arkadaş bulmak için dolaştı. Her tarafı dolaştı ve her tarafa gitti. Ama ahvalini keşfedecek kimse bulamadı. Karşılaştığı ve ahvalini arzettiği ariflerin

- hepsi kendisine bu ahvali keşfedemeyeceğini ve hakikatını anlayamayacağını söyledi. Şems rabbine yalvarıyor ve dileğini ondan istiyordu. Münâcatında bir gün şöyle dedi: Allah'ım, has kullarından kimse durumu keşfedebiliyor mu ve konuşmamı anlayabiliyor mu?
20. O anda gayb aleminden kendisine bir ses geldi: Durumunu keşfedecek ve konuşmanı anlayacak birini istiyorsan Anadolu'ya git. Oraya gitti. Vilâyetleri dolaştı, akşam vakti Konya'ya vardı, Şekerfuruş hanında konakladı. Mevlâna velâyet nuru ile Şems'in Şekerfuruş hanında konakladığını keşfetti, sabahleyin onu karşılamak için medreseden çıktı, hana gitti, her taraftan tarikat mensupları elini öpmek için etrafına toplanmıştı. Hana girdi ve sofasında oturdu, karşı taraftaki sofada Şems oturdu. Şems Mevlâna'ya bakınca velâyet nuru ile gayb aleminden kendisine tarif edilen kişi olduğunu anladı. İkiyi birbirini tanıyınca bir araya geldiler. Biraz duraklamadan sonra Şems başını murakabeden kaldırdı. Mevlâna'ya sordu: "Ebû Yezid el-Bistâmi'nin" **Sübhâne ma a'zama şanı ve leyse fi cübbeti siva allahî** = (Allah'ım benim şanı ne yücedir. Cübbemin altında Allah'dan başkası yoktur.) sözü ile Peygamberimizin "Kalbimi şehvet kaplıyor da her gün yetmiş defa istiğfar ediyorum" sözü hakkında ne dersin?" dedi.

Mevlânâ da şöyle dedi: "Ebû Yezid kamil evliyadan ve vasıl ariflerdendir. Lakin mahdud bir makamı vardır ve onu aşamamıştır. Makamının üstündekinin azametini bilmemiş ve sırlarını keşfetmemiştir. Bunun için makamının en üstün, derecesinin en yüksek olduğunu sanmıştır. Makamının azameti ona egemen olmuş ve istidadi onu ihata edememiştir. Hatta makamının azametinde aklı kaybolmuş ve nefsi sürçmüştür. O makamın hükmüyle de yüce kelimelerle konuşmuştur.

21. Ama Hz. Muhammed, yüce makamlara terakki etme kuvveti ve ilahî sırları kabullenme istidadının genişliği sebebiyle bir makama yükseldikçe, ondan daha üstün bir makama yükselmek için çalışırdı. O makamda kalmaktan dolayı Allah'a istiğfar ederdi. Her istiğfarda bir makamdan diğer makama terakki etmiştir. Günde yetmiş defa istiğfar ediyor ve yetmiş makama yükseliyordu."

Bu cevaptan sonra tokalaşıp kucaklaştılar. Sonra Mevlânâ Şems'in elini tuttu ve hücreğine götürdü. Kırk gün oradan çıkmadılar. Üç ay kaldıkları da söylenir. Bu süre zarfında yiyip içmediler ve abdest bozacak bir şey yapmadılar. Yanlarına Sultan Veled ve Selâhaddin'den başkası girmedi. Bu süre içinde sırların sohbeti ve nurların tecelliyatını müşahade ile meşguldüler. Selâhaddin şöyle de-

di: Hücrenin içinden bazan ruhanilerin kelimelerini işitir, ama manalarını anlamazdım. Bu süre sonunda hücreden çıkınca değirmen gibi Semâa başladılar. Mevlânâ'nın ilk semâ'ı idi. Bu halvet ve bu sema'dan sonra Şems, Mevlâna nezdinde arkadaş ve çocuklarından daha sevimli ve daha değerliydi. Her zaman onunla beraberdi. Herkesle sohbeti bıraktı ve başkasına bakmadı. Hatta o zaman söylediği bütün şiirlerde Şems'in adını zikretti. Onu bu şekilde çok sevdi.

22. Mevlânâ'nın yüceliği ve değerinin büyüklüğü konusunda da Şems şöyle demiştir: Arifler iki kısımdır. Ahiret ehli ve hak ehli, Ahiret ehli, Şibli gibidir, hak ehli de Mevlânâ gibidir. Ben Mevlânâ'da bana ve üçe yeterli olacak şeyleri buldum. Bu için kim olduklarını sordular. Bunların Selâhaddin, Hüsâmeddin ve Sultan Veled olduğunu söyledi. Mevlâna ile buluşmasaydım bir çok kemâlattan mahrum olurdu. Bizi birbirimizden ayırmamasını Allah'dan dilerim. Bazan Şems şöyle diyordu: Alemde Mevlânâ'nın sırrı gizli kalmış ve mahlukattan kimse onu keşfetmemiştir.

Üçüncü Bölüm :

Kutupluğuna, mükâşefelerine ve kerametlerine dâirdir. Mevlânâ, memleketlerin kutuplarının kutbu ve kulların tümü için bir rahmetti. Bugüne kadar bir takım insanlar onun şir'ât denizinden kana kana içmiş, bazıları da hayatında ve ölümünden sonra velâyet nurundan pay almışlardır.

- Kutupluğuna şunlar delâlet ediyor: Arkadaşlarından biri zamanında İslâm'ın şöhretinin ve âlemin düzeninin selef zamanındakinden daha mükemmel olduğunu söylemiş ve buna hamdetmişti. Mevlânâ şöyle dedi: Bugünlerde İslâm'ın şöhreti ve âlemin nizamı ancak benden olmuştur. Çünkü ben alemde muska gibiyim. Yaşadığım müddetçe onda ne bir fitne olur, ne de bir afete uğrar. Şöyle devam etti: İsrailoğulları zamanında deve tek başına çölde yayılır ve hiç bir yabani hayvan ona dokunmazdı. Boynunda bir muska asılıydı. Muska boynunda kaldığı müddetçe ona hiç bir şey olmadı, ama muska kaybolunca yırtıcı hayvanlar onu parçaladı. Ben göçtükten sonra âlemin halini göreceksiniz. Ölümünden sonra söylediği gibi oldu. Âlimler arasında fitne, hükümdarlar arasında ve insanlar arasında tefrika ortaya çıktı.
23. Kutupluğunu gösteren bir olay daha: Sultan Veled anlatıyor: Bir gün Mevlâna halvette idi. Aniden yeşil elbise giyinmiş üç asker belirdi. Ta'zimle Mevlânâ'ya selâm verdiler. Edeple oturup onunla konuştular. Onlara, böyle münasip ve makul olduğunu söyledi. Ardından onlar kayboldular. Kimler olduğunu sordum, kırklardandır,

Kutupluğunu gösteren bir olay daha: Sultan Veled anlatıyor: Bir gün Mevlâna halvette idi. Aniden yeşil elbise giyinmiş üç asker belirdi. Ta'zimle Mevlânâ'ya selâm verdiler. Edeple oturup onunla konuştular. Onlara, böyle münasip ve makul olduğunu söyledi. Ardından onlar kayboldular. Kimler olduğunu sordum, kırklardandır,

dedi. Onlardan biri ölmüş, yerine birini bedel istemeye gelmişler, Sekkâ'yı benden istediler, ben de onu kendilerine verdim. Ondan sonra Sekkâ'yı evimizde görmedim. Dostlarımız onu şehirde aradılar, bulamadılar. Mevlâna'nın ölümünden sonra çocuklarını ziyaret için geldi. Durumlarını anlattı, sonra da kayboldu.

Abdâl-ı Kirâm'dan olduğunu da şu olay gösteriyor: Dostları onu bir gecede kırk meclise davet etmişler, hepsine de olur demiş. Sonra o gece sabaha kadar halvette ibadetle meşgul olmuş, aynı zamanda davet edenlerin hepsinin evine de gitmiş, o gece onlarla sabaha kadar oturmuş, o meclislerden her birinde de ayakkabının tekini bırakmış, meclislerin ehlinde her biri o gece Mevlânâ'nın yanlarında gecelediğini iddia etmiş, akşamdan sabaha kadar onlarda kalmış, şöyle yaptığını ve şöyle konuştuğunu anlatmış, bıraktığı ayakkabısının tekini göstermiş, sonra o ayakkabıları parçalamışlar, ahabından her biri teberrük için onlardan bir parça yanına almış, biri hastalandığı zaman ayakkabı parçasını suya koyar, o sudan içirir ve hasta iyileşirmiş. Gebe kadına takılır ve kadın rahatlıkla doğum yaparmış, bu şekilde her derde deva olurmuş.

24. Gayb erlerinden olduğunu da şu olay gösteriyor: Çok zengin ve varlıklı bir zatın o yıllarda malları azalmıştır. Sebebini sorunca Mevlânâ şöyle demiştir: Sebebi şudur: Frenklere bir ticaret için giderken yolda Allah'ın velilerinden birinin uyuduğunu gördün, ona iltifat etmedin ve tükürüp geçtin. İşte gerilemenin ve mallarının azalmasının sebebi budur. Onun için tekrar frenklere ticaret için gitmen ve veliyi görüp ondan af dilemen gerekir. Bu söz karşısında şaşırıp kalmış ve Mevlânâ'ya şöyle demiştir: Frenk memleketlerine bir daha gidip onunla bir araya gelinceye kadar onun nezdinde benim için şefaatta bulunabilir misiniz? Mevlânâ olmaz, ona gidip benden selam söylemen ve af dilemem lazım, dedi. Sonra mübarek elini duvara vurdu. O anda Allah ona bir kapı açtı. Bu zata şu kapıdan bak, dedi. Baktığında o velinin hala yolda uyuduğunu gördü. Sonra frenk memleketlerine gitti ve o velinin yanına vardı. Hala yolda uyuduğunu gördü. Yanında bekledi. Uyanınca kendisine Mevlânâ'nın selâmını söyledi, başışlanmasını istedi. O veli kendisine şöyle dedi: Mevlânâ Hüdâvendigâr'ın hatırı için seni başışladım. Sonra ona şöyle dedi: Bak bakalım, ne görüyorsun? Bakınca Mevlânâ'nın o velinin yanında sema ile meşgul olduğunu gördü. Şu beyitleri okuyordu:

"Tanrı acıyan bir sultandır, Her tarz ona uygundur. İster akik ister la'l ol. İstersen tarlada kesek ve taş parçası ol. Seni ister bir mü'min arasın, isterse seni bir kâfir yıkasın. Bunu söyle; git ister siddik ol, istersen frenk.

25. Ondan sonra bu zat Konya'ya gelip bütün mallarını fakirlere dağıtmış ve Mevlâna'nın müridi olmuştur. Ölünceye kadar onun hizmetinde bulunmuştur.

Mükâşefelerinden biri de şudur: Muînüddin Pervane, Mevlâna'ya bir ziyafet vermiş, Şeyh Sadreddin ve diğer alim ve şeyhleri çağırılmış, hepsi gelmiş ama Mevlânâ gelmemiştir. Alimlerden biri Sadreddin Konevi'ye şöyle demiştir: Mevlânâ gelip bir şey konuşacak olursa ona muhalefet et ve bu mecliste sustur. Konevi ona şöyle cevap verdi: Bu niyetten vazgeç ve bu iddiayı bırak. Sen Mevlâna ile münazaraya güç yetiremezsin. Çünkü o ledünni ilmin sahibi ve ilahi güç ile desteklenmiştir. Onlar böyle konuşurken Mevlânâ meclise geldi ve şöyle dedi: Ben Lâilâhe illallah Muhammed Rasûlüllah diyorum dedi. Meclistekiler şaşırıldılar ve o alim Mevlânâ'nın ayaklarına kapandı, niyet ve iddiasından istiğfar etti.

Kerametlerinden biri de şudur: Fahrünnisa adında bir kadın varmış, zühd ve takvada Rabiatü'l-Adeviyye gibiymiş, bir çok kerametleri ve acaip halleri zahir olmuş, kadın - erkek bir çok talebeleri varmış, çok zaman Mevlânâ'nın meclisine gelirmiş. Bu kadında bir ara Kâbe'yi ziyaret etme arzusu belirmiş, kendisinden izin almak için Mevlânâ'ya gelmiş. Kadın konuşmadan önce Mevlânâ onu görür görmez, **"Umulur ki, Allah bana bu yıl Kâbe'yi ziyaret etmeyi nasip etsin"** demiş ve başka söz söylememiştir. O gece Fahrünnisa Mevlânâ'nın evinde kalmış, teheccüd namazından sonra Mevlânâ büyük bir cezbeye kapılmış, bu esnada Fahrünnisa'yı çağırılmış, o gelince başının üstüne bakmasını söylemiş, o da bakınca başının üstünde Kâbe'nin dolaştığını görmüş, bir feryad basmış ve kendisinden geçmiştir. İşte o anda Mevlânâ şu şiiri söylemiş:

"Ka'be bir putun etrafında tavaf ediyor. Ey Tanrı, bu ne biçim put, ne biçim bir belâ ve afettir? Ay onun yanında bir inci, bağlı kısık bir yuvarlak. .... onun şekerine konan sinek ....."?

Kerametlerinden biri de şudur: Nakledildiğine göre, Şeyh Bedreddin et-Tebrizi kimya ve diğer ilimlere sahipmiş. Hükümdarlar onunla sohbet etmek istemiş ama kendisi red edermiş, Mevlânâ'nın evsaf ve menakıbını duyunca Konya'ya gelmiş, Mevlânâ'ya gidip sohbetinde bulunmuş. Bir gün Sultan Veled'e şöyle demiş: Mevlânâ'ya söyle, izin verirse ona fakirlere yedirmek için her gün bin sultanı altın yapayım. Sultan Veled bunu Mevlânâ'ya nakletmiş, ama Mevlânâ cevap olarak hiç bir şey söylememiş, Şeyh Bedreddin daha sonra Mevlânâ'nın yanına gelince ona şöyle demiş: Sübhanallah. Bu tuhaf bir durumdur. Ben fakirlerin gönlünden fitne tozunun git-

27. mesi için altını toprak yapmak istiyorum; biri gelmiş toprağı iksir yapıyorum, demiş, fitnênin uykuda olduğunu ve onu uyandırana Allah'ın laneti olacağını duymamış mı? Sonra şöyle demiştir: Kimya kömürle elleri ve yüzleri karalama sanatı değildir. Halbuki kimya şu direğe **"altın ol"** deyince, altın olmasıdır. Bu sözle direk som altın olmuş, orada hazır olanlar hayret etmiş, Bedreddin çılgık koparmış ve bayılıp yere düşmüş, ayılınca sözlerinden istiğfar etmiş ve Mevlânâ'nın sadık müridlerinden olmuştur. Sonra Mevlânâ direğe seslenerek **"Ey mübarek, sana altın ol, demedim, aslına dön dedim"** demiş, o da eski haline dönmüştür. Sonra şu şiiri söylemiş:

"Beni bir tama'kar kılığında bilmeyin. Biz altını yaratanın sırrını bilmekteyiz. Dünya saltanatı ve altın sana yoldaş olmasın. Can ver, sarhoşlar bir nazar için ....."

Kerametlerinden biri de şudur: Nakledildiğine göre Mevlânâ bir gün sema halindeydi. Dervişlerden Kemâl Kavvâl kendi kendine **"Acaba bugün Mevlânâ bana ne ikram edecek"** diye düşünmüş, O arada Mevlânâ bir avuç toprak alıp onun tefinin içine atmış ve **"al, bu sana yeter, gözün doysun"** demiş, tef aniden altınla dolmuş, arkasından şu gazeli söylemiş:

"Ey aşıklar! Ey aşıklar! Ben toprağı cevher yaparım. Ey Sazendeler! Ey sazendeler! Sizin tefinizi altınla doldururum."

Kemâl Kavval ömrünün sonunda kör olmuş, bu düşüncë ile edebi terkettiğı için Allah'a istiğfar ediyormuş.

28. Ölülerini diriltme konusundaki kerametlerine gelince, şöyle nakledilir: Hamza en-Nâyî (Neyci Hamza) ölmüş, Mevlânâ'ya haber vermişler, yıkanacağı zaman bana haber verin demiş, teneşire koyunca Mevlânâ'ya haber vermişler, gelmiş ve eliyle kulağını tutmuş, kalk ey Hamza en-Nâyî, sana ihtiyacım var, demiş, derhal Hamza dirilmiş ve kalkmış, neyi alıp üflemiş ve şarkı söylemiş. Musiki makamında güzel şarkı söylemiş, üç gün üç gece ney üflemiş, bu süre içinde Mevlânâ sema ile meşgul olmuş imiş, semadan çıkıp kendine gelince Hamza en-Nâyî'nin de canı çıkmış ve ölü olarak yere yıkılmış. Bunu Mevlânâ'ya haber verince, Allah'ın emri böyleymiş emri yerine gelmiş, onu gömün demiş.

Tayy-i mekân konusundaki kerametlerine gelince, karısı naklediyor: Bir gece Mevlânâ evden kaybolur, karısı onu arar fakat evde bulamaz. Uykudan uyanınca onu ayakları tozlu ve ayakkabısında

kırmızı kumların bulunduğunu namazda görür. Sebebini sorunca Mevlânâ şöyle cevap verir: Mekke'nin haremindedir Allah'ın velilerinden biri vardı, ona gittim. Bu kum Hicaz kumudur. Mevlânâ bunu söyleyince onun en kısa zamanda bu kadar uzak mesafeyi nasıl yürüdüğünü düşündüm. O da hemen aklımdan geçenleri anladı ve şu mısrayı söyledi:

“Ermişler, gönül misâli ufuklara yolculuğa çıkarlar”

İmdat isteyenlerin imdadına koşması konusunda da şu kerametini Kadı el-Kürdî el-Konevî naklediyor: Gençliğimde ticaret için İskenderiye'ye gittim, gemimiz karaya oturdu. Halk Allah'ın velilerinden yardım istedi. Kurban ve adaklar adadı, ben de Mevlânâ'dan yardım istedim ve ona yüksek sesle **“Ey Mevlânâ, gel bizi buradan kurtar”** diye seslendim, hemen deniz tarafından görüldü, geminin yanına geldi, iplerinden tutup denize çekti. Sonra yeşenleri açtı ve rüzgar sürükledi ve kısa bir zamanda Lazkiye'ye vardık. O zaman gemide bulunan herkes gemiyi Mevlânâ'nın kurtardığını gördü. Gemiden çıkıp Mevlânâ'nın ziyaretine gittiğimizde şöyle dedi: Size hizmette beni mazur görün. Orada durumunuz nasıldı, Allah'a hamdolsun o belâdan Allah'ın izniyle kurtuldunuz. Sonra şu beyiti söyledi:

“Bize belâ ulaşıyordu, fakat iyilikle geçip gitti.”

Dördüncü Bölüm :

Onun ahlakı, mücahedeleri, riyazatı, müridlerine ve başkalarına nasihatları hakkındadır. Üç fasıldan oluşur. Birinci Fasil, üstün vasıflar ve Muhammedî ahlakla muttasif oluşuna dâirdir. Şemseddin Tebrizî şöyle der: **“Alimler peygamberlerin varisleridir”**, hadisinin sırrını anlamak ve peygamberlerin ahlakına muttali olmak isteyenler Mevlânâ'ya baksınlar. Çünkü o Peygamberlerin ahlakının mazharı ve bu zamanda siretlerinin toplamıdır. Muhammedî ahlakta dünyada benzeri olmadığı gibi ledünnî ilimlerde ve ilâhî maârifte de onun eşi yoktur. Günümüzde cennet onun rızasına ve cehennem onun gazabına bağlıdır. Ben Mevlânâ'nın bütün ahvalini bilemiyorum. Allah'ın velileri ona erişmek isterler. Çünkü o velilerin kalplerinin sevgilisidir. Bütün yaratıklar onun sevgisiyle sarhoştur. O, manalar denizinin dalgıcısıdır. Mevlânâ'nın yüce kelimelerle ifade ettiği bu manaları ariflerden kimse bulamamıştır.

Mevlânâ, Allah'a karşı son derecede edep sahibidir. Ezan okuduğunu duyar duymaz meşgul olduğu dünyevî ve bütün basit işlerini bıraktığı, diz çöktüğü yahut ayağa kalktığı ve ezan bitinceye kadar sünnete uygun olarak ezanı dinlediği anlatılır. Ezandan sonra ne

mütalaa ile, ne de sohbetle meşgul olurdu. Namaz kılmak dışında bir iş yapmazdı. Allah'a karşı utancından ayaklarını uzatmaz ve yan gelip yazmazdı. Yemesi, içmesi, bütün hareketleri ve suskunluğu sünnete uygundur.

Yaşayan ve ölmüş bütün evliyaya karşı edepli davranırdı. Bedredin Çelebinin odasına girdiği ve Hakim Senâî'nin İlâhiname kitabını arkasında bıraktığını görünce ona, yatıp İlâhinâme'yi arkada bırakıyorsun, Allah'ın velisinin kitâbına karşı böyle edep dışı davranman doğru olur mu? Çünkü kitabına karşı edepli olmak kendine karşı edepli olmanın aynısıdır, dediği söylenir.

31. Küçüklüğünde alimlere karşı edebi konusunda da şöyle söylenir: Şerafeddin es-Semerkanî anlatıyor: Mevlânâ dokuz yaşındaydı. Alimlerle tartışıyor ve onları yeniyordu. Ancak cedel ehlinin galip geldikleri zaman **"bunu kabul etmiyoruz"** dedikleri gibi onlara **"bunu kabul etmiyorum"** demezdi. Ona tartışma esnasında alimler **"bunu kabul etmiyoruz"** diyorlar ve galip geliyorlar, sen ise onlarla tartışıyor ve **"bunu kabul etmiyorum"** demeden galip iken kendini mağlup gibi gösteriyorsun, dedim. Bana, onlar, benden daha yaşlıdır, onlara galip gelmek için **"bunu kabul etmiyorum"** nasıl diyebilirim? Bu edebe aykırıdır, dedi.

Mevlânâ sabırlı ve dayanıklı idi. İnsanların eziyetlerine katlanırdı. Bir gün sema halindeydi. Bir sarhoş gelmiş, sema yapmış ve Mevlânâ'nın üzerine düşüp semâsını engellemiş, müridler; onun yaptığına engel olup, sema yerinden çıkarmak istemişler. Mevlânâ onlara **"O içki içmiş, siz sarhoş olmuştunuz, onu bırakınız"**, demiş, Onlar da, **"bu Hıristiyan'dır"**, demişler, Mevlânâ onlara, korkmayın, demiş, ondan sonra içlerine büyük bir korku girmiş ve onu o durumda bırakmışlar, o anda sarhoş kendine gelmiş ve Mevlânâ'nın önünde müslüman olmuştur. Sonra da ona mürid olmuştur.

Bütün insanlara karşı alçak gönüllüydü. Nakledildiğine göre Hıristiyan memlekette rahiplerin büyüğü ve bilgini Mevlânâ'nın ah-lâk, keramet ve şemâilini duymuş, görmek istemiş ve ziyareti için rahipler Konya'ya gelmişlerdi. Papaza, Hıristiyanların biri **"İşte bu gelen Mevlânâ'dır"** demiş, onu görünce edeple yönelmiş, yanına varıncaya kadar yedi defa yeri öpmüş, Mevlânâ da papazın yaptığı'nın aynısını yapmıştır. Velâyetinin nurları papaza zahir olmuş, etkisi altında kalmış, iradesi dışında yüzünü Mevlânâ'nın ayağı altına koymuş, cemaatiyle beraber müslüman olmuştur. Bu da alçak gönüllülüğünün bereketiyle olmuştur.

32. Miskinlere ve fakirlere çok şefkatliydi. Şöyle nakledilir: Muînüddin Pervâne onu ve müridlerini evine yemeğe çağırmış, o da davetini kabul etmiş ve müridleriyle beraber sarayın kapısına gitmiş, bütün müridleri içeri girinceye kadar kapıda beklemiş, sonra kendisi girmiştir. Hüsâmeddin bunun sebebini sorunca şöyle demiştir: Kapıcı bazı müridleri tanımayıp girmekten alıkoyabilir. Bütün müridlerin girmesi için kapıda bekledim ve kapıcının onları engellemesini önledim.

Yaratıklara karşı çok merhametli ve şefkatli idi. Şöyle nakledilir: Nefisüddin es-Sivâsi'ye iki dirhem vererek bununla bir ekmeği alıp kendisine getirmesini söylemiş, ekmeği getirince onu almış, yola koyulmuş ve bir harabeye girerek orada doğum yapmış bir köpeğe onu yedirmiş. Nefisüddin onu gizlice arkadan izlemiş, kendisini izlediğini anlayınca Nefisüddin'e şöyle demiş: Bu köpek yedi gündür bir şey yememiş, şefkatinden dolayı yavrularından ayrılmamış, onun için kendisine acıdım ve o ekmeği ona yedirdim. Çünkü Hz. Peygamber **"Merhamet edenlere Allah da rahmet eder, yerdakilere merhamet edin, gökteki size rahmet eder"** buyurmuştur. Nakleden kişi şöyle söylüyor: Bu sözü söylediği zaman ağladım ve iki ayağımı öptüm. Siz şefkat gösterilmesi lâzım olmayan şeylere de şefkat gösteriyorsunuz, dedim. Şöyle dedi: Şefkatlerinin çokluğu sebebiyle Allah'ın erleri bütün yaratıklara merhamet ederler. Dostlarına da öncelikle merhamet ederler.

33. Mevlânâ tam bir tevekkül, itminan ve yakın sahibiydi. Şöyle nakledilir: Her gün hizmetçisine evinde bir şey olup olmadığını sorar, bir şey bulunmadığı cevabını aldığı zaman çok sevinir ve Allah'a şükrederek **"Bugün evimiz Rasûlüllah'ın evi gibidir"** derdi. Bugünkü bize yetecek birşeylerin bulunduğunu öğrenince de mahzun olur ve **"Bugün evimizden Firavn'ın evinin kokusu geliyor"** derdi. Şu tam tevekkülüne ve sünnete tam bağlılığına bakınız.

Zühd, iffet ve vera sahibiydi. Zaruret onu dünyaya ve onun gösterişlerine teşvik etmezdi. Ashabından birinin kendisine birçok dinarlar hediye ettiği anlatılır. Ama doğrudan kendisine veremediği için gizlice hücresinin bir köşesine bırakır. Mevlânâ onları görür ama hatırı kırılmâsın diye geri vermez. Gece olunca müridlere onları yola atmalarını söyler, onlar da atarlar ama, bu işe de şaşırırlar. Niçin bunları bize vermiyor diye kendi kendilerine söylenirler. Mevlânâ bunların aklından geçenleri anlar ve şöyle der: Muhabbetin şartı insanın sevdiğine en sevimli şeyi vermesidir. Benim yanımda dünyadan ve içindekilerden daha kötü bir şey yoktur. Ben kötü

gördüğüm şeyi dostlarıma nasıl veririm. Özellikle bu dostlar saliklerden olursa, onlara bunu nasıl veririm. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: **"Elini vicdanına koy, kendin için yapmak istediğin şeyi kardeşin için de yap."**

34. Mevlânâ zekat ve sadakayı almaz, dostlarından halis olan hediye eden amaçsız ve illetsiz olanı kabul ederdi. Sadece Allah için bir sebep olduğu zaman hediye alırdı. Dostlarından biri kendisine bir miktar incir hediye etmiş, o da **"bu güzel bir incirdir ama içinde bir anormallik vardır"** demiş, kabul etmeyerek ona iltifat etmemiştir. Adam incirleri almış gitmiş, daha sonra tekrar dönmüş ve aynı incirleri getirmiş ve Mevlânâ'nın önüne koymuş, bu defa **"Bu incirde bir anormallik yoktur"** demiş ve ondan yemiş. Sonra hizmetçiye mecliste bulunan müridlere dağıtmasını söylemiş. Ama adam huzurdan ayrılınca, ona bu işin sırrını sormuşlar. O da şöyle demiş: İnciri arkadaşımın bahçesinden izinsiz olarak almıştım. Gelirken onunla karşılaşmadım, sahibine parasını vermeden önce buraya getirdim. Onun için Mevlânâ bunu kabul etmedi. Ama yanından çıkıp gidince sahibiyile karşılaştım, parasını verdim ve buraya getirdim. Onu kabul etti.

- İnsanların en cömerti idi. Biri kendisinden bir şey istediği zaman elindeki bütün dinar ve dirhemleri verirdi. Yanında dinar veya dirhem bulunmazsa ona ya sarığını veya cübbesini veya ayakkabısını verirdi. Yahutta bunların dışında giydiği bir elbisesini verirdi. Şöyle nakledilir: Bir gün namaz kılıyordu. Bir hırsız gelip seccadesini ayaklarının altından çaldı ve götürdü. Mevlânâ'nın seccadesini ayaklarının altından çaldığını Mecdüddin el-Merağî'ye haber verdiler. Mecdüddin hırsızın arkasından koştu ve yakaladı, azarlayıp seccadeyi ondan aldı. Mevlânâ bunu öğrenince şöyle dedi: Seccadeyi ondan almamalıydın. Onu bir zaruretten dolayı almıştır. Onu kendisinden para ile satın alman ve kendisini bağışlayan uygun olurdu. Çünkü Allah bağışlayanları ve ihşan sahiplerini sever. Onu bulman ve lütuf ve ihşan ile gönlünü alman gerekir. İşte bu Muhammedî bir ahlâktır. Ancak Muhammedî hilâfete varis olan kimseler bu ahlâka sahip olur.

Mevlânâ insanların en cesuru Allah düşmanlarının amansız düşmanı, Allah'ın sözünü üstün kılan bir kişiydi. Şöyle nakledilir: Birgün Mevlânâ Celâleddin yanında güzel atlar olan, el-Kassab'a gider ve bana falan atı eğerle der, o da eğerler ve kendisine getirir. Mevlânâ ona biner ve kible tarafına doğru yönelir gider. Akşam olunca döner. Bu durum üç gün böyle devam eder. Sabah gider akşam döner. Ardında şu beyti söyler:

**“Ey işaretle uğraşan gürûh,
O cehennem köpeği, cehenneme dönüp gitti”**

36. Arkasından “Zalimlerin kökü kesildi, Hamd Alemlerin Rabbi olan Allah’adır” der. Celâleddin onun heybetinden bunu sormaya cesaret edemedim. Bir kaç gün sonra, bir kabile Şam’dan geldi. Bazı kimseler Hülâgu’nun Şam’a büyük bir ordu gönderip onu kuşattığını söylediler. Halk onu defedemedi. Bunun üzerine Mevlânâ Hüdâvendigâr gelip onlarla beraber Hülâgu askerlerine karşı savaşınca düşmanın askerleri yenildi. Celâleddin el-Kassâb bu haberi öğrenince Mevlânâ’nın yanına gitti. O da el-Kassâb gelir gelmez şu beyti söyledi:

**“O atlı, orduyu zafere ulaştırdı.
Dindarlar içinde kalbi gören Sultan kimdir?”**

Beşinci Bölüm :

Mevlânâ’nın riyazatı hakkındadır. Yetişkinliğinden ölüme kadar Mevlânâ riyazatla meşgul olmuş, çocukluğunda ve yaşlılığında onu bırakmamıştır. Sultan Veled anlatıyor: Babam Hüdâvendigâr’ın şöyle dediğini işittim: Beş yaşında iken nefsim öldü. Ben de ömrümün sonuna doğru bu riyazat ile nefsimi zorlaştırmaya, ona muhalefet edip rahatını terketme ve ona meşakkatler yüklemenin sebebi nedir? dedim. Şöyle dedi: Ey Bahaeddin. Nefis hilekâr ve gaddardır, hissi ve gizli hileleri vardır. Korkarım ki, nefis başını kaldırır ve yapacağını yapar, onun için en iyisi kişinin ölünceye kadar riyazatla meşgul olmasıdır.

37. Şöyle devam etti: Yedi yaşında idim, sabah namazı kılıyor ve Kevser suresini okuyup ağlıyordum. Allah bana tecelli etti ve aklım başımdan gitti. Aklım başıma geldiğinden gaybten bir ses bana “**Ey Celâleddin. Seni müşahede makamından kıldım, bugünden sonra senden mücâhede istemiyorum.**” O inayitle şükür secdesine kapandım. Şimdi o inayetin bir şükürü olarak, çetin riyazat ve mücâhede-lerde bulunuyorum. Bana uyanlara sülûk yolunu kolaylaştırmak istiyorum. Sonra şu iki beyti okudu:

**“Şuhûd aleminde gönül ve can ateşe benzedi,
Bana başı boş şekilde yüzünü gösterdi.
Güç yolları sona erdirmişim artık,
Kendilerine yolu kolayladım.”**

Gece uyumayıp günler ve geceler boyu uykusuz kalarak yaptığı riyazatı hakkında Muhammed el-Hâdim şöyle der: Kırk sene Mevlânâ ile beraber kaldım. Yalnızlığında ne bir yatak ne bir yastık gördüm. Hiçbir gece uyumak veya istirahat etmek için uzandığını görmedim. Geceleri devamlı ibadet ederdi.

Ashabıyla sema, ibadetlerle meşgul olup, gece - gündüz on gün uyumadılar, uykusuzluktan ashabi zayıf düştüler. Uyumadıkları için zayıf düştüklerini ve kendisine karşı edepten dolayı uykusuz kaldıklarını anladı. Onlara acıdı, sırtını duvara dayadı, dizlerini dikti, başını dizlerine koydu ve ashabına uyumalarını söyledi. Onlar uyuyunca da kalkıp sabaha kadar namazla meşgul oldu. O esnada şu beyitleri söyledi:

**"Ben gönlü kırık dışında hepsi uyudular, beni uyku tutmadı.
Biz gece boyunca gözümüzle felekleri saydık,
Gözümüzden uyku o derece gitti ki, bir daha geri gelmedi.
Uykum senin her ayrılığının zehrinden gözlerini yummadı ve öldü."**

38. Aç, susuz ve uykusuz kalarak yaptığı riyazat hakkında da şöyle anlatılır: Çocukluğunda oruç tutar ve bazan üç günde, bazan dört günde, bazan yedi günde iftar ederdi. Yine bir defasında kırk günde bir iftar ettiği oldu. Bazı yıllar Ramazanı iki iftarla tutardı. Çoğu yıllar Bayram gününe kadar Ramazanda iftar etmezdi. Şems-i Tebrîzî Şam'dan dönüp ikinci defa Mevlânâ onunla bir araya geldiğinde onunla beraber halvete girdi, altı ay iftar etmedi. Kırk yıl geceleyin midesine yiyecek girmediğini söyledi.

Sultan Veled anlatıyor: Mevlânâ'nın tarikatının ne olduğu sorulduğunda; bunun yemeyi terketmek ve açlık olduğunu söyledi. Yedi gün sema ile meşgul olup hiç iftar etmediği de söylenir. Semâ bitince ashabından bazıları ona yiyecek getirdi ve önüne koydu. Yemeğe baktı ve **"Ey nefsim, Allah'ın kelâmını dinle ve açlığa sabret ve şu yemekten yeme, aksi halde gerçekte bu yemek seni yer"** dedi ve ondan yemedi, açlık, açlık, yine açlık, dedi. Sonra şu beyiti söyledi:

**"Eğer bir kez o nur yiyeceğini yersen,
Tandır ekmeğine toprak saçarsın (yemezsin)."**

39. Mücâhedeleri hakkında yine şöyle anlatılır: Kışın soğukunda sabaha kadar medresenin damında namaz kılırdı. Şiddetli soğuktan ayakkabısı ayaklarına yapıştırdı. Hizmetçi ayakkabılarını çıkarırken ayaklarının derisi yarılar, tabanı çatlar ve kanlar akardı. Ashabi ona ağlarken kendisi **"Sevenin sevgiliyi izlemesi vaciptir, çünkü sevgilimiz Hz. Muhammed en uzun gecelerde, mağfîret dilemek için değil Allah'ın nimetlerine şükretmek için ayakları şişinceye kadar namaz kılırdı. Çünkü Allah geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamıştır."**

Yine şöyle nakledilir: Kışın Medresenin avlusunda namaz kılar ve taş üzerinde secde ederdi. Secdenin uzunluğu ve göz yaşlarının çokluğu sebebiyle göz yaşları donmuş ve alını donan göz yaşlarıyla taşa yapışmış ve sabaha kadar secde halinde böyle kalmış, ashabi onu bu durumda görünce taşa sıcak su dökmüşler, buzlar erimiş, o da secdeden başını kaldırmıştır.

40. Namazda bir, iki ve daha fazla gün kaldığı anlatılır. Cuma günü Kale mescidine gitmiş ve imamla beraber cuma namazı kılmış namazda kendinden geçmiş, şuhûd denizine dalmış ve ertesi Cuma'ya kadar kıyamda kalmıştır. Gelecek Cuma'da rukû'ya gitmiş, gelen pazartesi günü de namazını tamamlamıştır. Namazını bitirince hamama gitmiş, içeri girmiş, hamamdan çıkınca medreseye gitmiş, üç gün üç gece sema ile meşgul olmuştur. Namaz küçük yavrusuna şefkatli olan anne gibidir, ona sütünden, latif ve leziz yiyeceklerden verir, her türlü yemekten kendi kendine yiyecek yaşa gelinceye kadar tedrici olarak onu büyütür, namaz da böyledir. Kişi namaza devam eder ve ikmaline çalışırsa türlü feyizlere mazhar olur. Böylece ona batini kuvvet hasıl olur, Allah'dan her türlü hal ona sunulur ve müşahede makamlarında yükselir, demiştir. Sonra şu beyitleri söyledi:

**"Tanrımız secde et ve yaklaş buyurdu.
Bizim vücut secdemiz ruhumuzun yaklaşması oldu.
Eğer bu harap zindandan kurtulmak istiyorsan,
Dosta isyan etme. Secde et ve yaklaş."**

Cezbeler kazanmak için sema ile mücahedeleri hakkında da şöyle anlatılır: Şeyh Nureddin sünnet düğününe onu çağırmış, daveti kabul ederek onun evine gitmiş, orada semaya başlamış, on altı gün aralıksız semaya devam etmiştir. Bu süre içinde ne yemiş, ne içmiş, ne bir iş yapmış, sadece semaya devam etmiştir. Onyedinci gün yemek istemiş ve ondan yemiş, gelen bütün yemekleri yemiş, oradakiler buna hayret etmiş, hayretlerini keşfederek şöyle demiş: Ehlullah Hz. Musa'nın asası gibidirler, bir halette ne yer ne içerler, bir halette de bir nefeste on iki bin sihirbazın sihrini yutarlar. Sonra sema'ya başlamış ve günlerce devam etmiştir.

41. Bahâeddin el-Bahrî şöyle der: Mevlânâ ile beraber Iğın kaplıcalarına gittik. On gün havuzda kaldı ve ondan çıkmadı. Bu arada hiçbir şey yemedi. Havuzdan çıkınca Türklerden biri ona bir kap yoğurt getirdi. Sarımsak döğüp içine katmalarını söyledi. Onlar da bunu yaptılar. O yoğurdun hepsini yedi. Sonra kırk gün sema ile meşgul oldu ve bu süre içinde hiç bir şey yemedi.

Müşahede ile olan mücahedelerine gelince, şöyle anlatılır: Bir gün hamama gitmiş, su kazanına girmiş, üç gün içinde oturmuş, Hüsameddin Çelebi yanına gidip oradan çıkmasını rica etmiş, çıktığında Hüsameddin onun vücudunun son derece zayıfladığını görmüş, yemek getirmiş ve ondan yemesini istemiş, vücudunuz çok zayıflamış bu yemekten yemenizi rica ederim, demiş. Mevlânâ ona şöyle demiş: Yüce Allah'ın bakışı ile Tûr dağı yerinden oynayıp parparça olmuştur. Celâl tecellilerinin güneşiyle üç gün içinde vücuduma on yedi defa tecelli edince vücudum nasıl sarsılmasın, dedi. Ondan sonra yedi gün sema yaptı.

Yine şöyle nakledilir: Kış günü medresenin havuzuna girmiş, havuzun oluşu altında üç gün üç gece oturmuş, bu süre içinde ona kimse bir şey diyememiş, üç gün sonunda Hoca Bahaeddin cesaret edip ona; **"Efendimiz, bu günde soğuk su insanın vücuduna zarar verir, korkarımki, size de zarar verir"** demiş, O da **"soğuğun zararı havassa değil, avama"**dır, demiş. Sonra havuzdan çıkıp yedi gün sema ile uğraşmış. Bu esnada çok güzel şiirler ve belîğ gazeller söylemiştir.

42. Riyazat ve mücahedeleri bu şekilde harikuladeler ve kerametlerle olmuştur. İlâhî iradeye itaat olarak her vaktin hakkını verirdi. Bazan namazla meşgul olur, bazan sema, bazan müşahedelerle uğraşır. Hasılı, Allah'a her türlü yaklaşımdan hâli olmazdı.

Altıncı Bölüm :

Mevlânâ'nın çocuklarına, dostlarına, itaatı, ve şerîata muhalefeti bırakmalarına dair nasihatlarıdır. Nasihatlarından birinde şöyle dediği nakledilir: Sultan Veled Bahaeddin'e şöyle demiştir: İhlâs suresini biliyor musun?, deyince, evet demiş, Oku demiş, o da okumuş. Ondan sonra Mevlânâ şöyle demiş: Yüce Allah bu surede oğlunun, babasının, annesinin, ortak ve benzerinin bulunmadığını buyurmuştur. Allah'ın erleri bu şekilde olurlar. Allah'tan başkasına nisbetleri olmaz. Nesebine güvenme. Mevlânâ'nın öğluyum, deyip ibadetlerde tembellik yapma. Çünkü neseb uhrevî derecelere seni yükseltmez. Yüce Allah Kur'an'da **"O gün aralarında nesepler yoktur ve birbirlerine bir şey sormazlar"** buyurmuştur. Gücünün yettiği kadar riyazat ve taatla meşgul ol.

- Ashabı bu nasihattan ağıladı ve şöyle dediler: Ahirette çocuklarınız sizden yararlanmayacaklarsa, ahirette işlerimiz nasıl olur? Şöyle dedi: Ümidinizi kesmeyin ve benden ümitsizliğe düşmeyin. Çünkü Allah'ın izniyle dünyada sizi Allah'ın marifetine ve ahirette cennete ulaştırırım. Riyazatlarda tembel ve itaatlarda ihmalkâr olmaması için oğula bu nasihatları yaptım, çünkü Allah tembel kişiyi dost edinmez, dedi.
- 43.

Ashabına yaptığı nasihatlerden biri de şudur: Biri size gelip falan kişi hakkınızda şöyle şöyle söylüyor, diyecek olsa, onun bu sözünü yedi şekilde tevîl etmeniz gerekir. Sözü hiç bir şekilde tevîl edilemiyorsa, ona **“söylediğinin sırrını o bizden daha iyi bilir”** deyin ve kimseye buğzuetmeyin, kardeşiz de kalmayın, çünkü kusursuz kardeş arayan kişi kardeşiz kalır. Sonra şu beyti söyledi:

**“Yar, hüzünlü bir can aynasıdır,
Artık hiç bir aynanın üzerinde candan söz etmeğe kalkışma.”**

Ashabına yaptığı nasihatlerden biri de şudur: Oruç tutunuz, çünkü oruç gaybin anahtarlarından, aç kalın, çünkü açlık hikmetin bulutu, kalbin nuru, kulluğun kapısı, ihlasın yolu ve yakının tarlasıdır. Gece gündüz çok nafîle namaz kılın, böylece dünya ve ahirette bütün arzularınız yerine gelir. Bütün kuşlar ve yabani hayvanlar ancak kendilerine mahsus tesbihleri terkettikleri için onları avcılar avlamaktadır. Namaz kılmayan kişinin evinin damı üzerinde uçan her kuş mutlaka avcılarının ağına düşer. Farz namazlar avam ve havas bütün müslümanlar için farzdır. Müslüman olan kişi bunlardan bir şey terketmez. Ama yüce Allah’a özel yakınlık kazanmak isteyen kişinin farzları terketmediği gibi nafîleleri de terketmemesi gerekir.

44. Sultan Veled’e şöyle nasihat etti: Sana Hak (Allah) Sübhane ve Teâlâ’yı göstermemi ister misin? Evet, dedi. Şu şartla olur: Yirmi-dört saatin yirmikisini yeme, içme, uyuma ve diğer alışkanlıklar için iki saatini de tam bir cehd ve ciddiyetli Allah’a ibadet için ayırman ve belli günden sonra yirmi saatini sayılan işler, dört saatini de Rabbin için ayırman gerekir. Bu şekilde ibâdet ve murakabede ilerlersin. Ve yirmidört saati az - çok Rabbin ve diğer işler için harcarsın. Nihayet Rabbin için yirmi saati, diğer işlerin için de dört saati harcarsın. İşte o zaman kullukta Allah’dan gafil olmaz, daima murakabe ve huzurda olursun, ruhaniyetinle yüksek huzura ulaşırsın ve sülfi tabiatın kayıtlarından kurtulursun. Böylece maksuda ulaşırsın: Tıpkı yüce Allah’ın Hz. Mûsa’ya **“Benim için, istediğim gibi ol, sana senin istediğin gibi olayım”** dediği gibi olursun.

- Yine şöyle nasihat etmiştir: Bir genç diğer bir gence sövmüş, diğeri ona **“Bana ne kadar söversen, sana bin katı olsun”**, demiş, o anda Mevlânâ yanlarına gelmiş ve ona **“Hayır, hayır, ey genç, gel bana söv ki, benden sana hiç bir sövme olmaz”** demiş. Aralarını bulmak için bu sözlerini söylediğinden ve kuru bir iddia olmadığından onları etkilemiş, ikisi de gelmiş, ayaklarına kapanmış, tevbe edip huzurunda barışmışlar.

Nasihatlarından biri daha: Cennetin yolunda çok meşakkatlar vardır. Cennet yoluna girmek isteyenler o meşakkatlara katlanmalı ve sabretmelidir. Görüyor musunuz, insan fani dünyada mal mülk elde etmek isteyip, yolculuk yapmaz, yorulup uyku ve istirahati terk etme meşakkatine katlanmazsa, servet ve mal sahibi olabilir mi? Aynı şekilde cennete girmek ve ateşten kurtulmak isteyen bir kişinin yemeyi, içmeyi, rahatı ve uykuyu terketmesi, cennete girmek ve Hakla buluşabilmek için nefsin isteklerini yerine getirmemesi gerekir. Seven kişiye hayret ediyorum ki, nasıl uyuyor. Halbuki seven kişiye uyumak haramdır.

Malatyalı Şemseddin'e yaptığı bir nasihatı Şemseddin şöyle anlatır: Bana dönerek şöyle dedi: Seni son derece seviyorum, ancak sen de bir tek kusur vardır, ondan seni kurtarmasını ve senden gidermesini Allah'dan diliyorum. O da şudur: Batıl bir hayal ile Allah'ın varlığının bütün varlıklarda mevcut olduğunu hayal ediyor ve batıl hayalin arkasından gidiyorsun, bu sana yakışmaz. Sonra şu beyti söyledi:

**"Bu attarlar çarşısında,
Eli boşlar gibi oraya buraya koşma,
Birisinin dükkâna sen de gir artık,
Şeker, dükkanında bulunmaktadır."**

46. Bu sözlerle nasihatı dinledikten sonra tevbe ettim ve o hayalden vazgeçtim. Ondan sonra gönlüm rahatladı ve kalbim açıldı ve kâinatta Hakk'ın vahdaniyetinin nurlarını müşahede ettim.

Nasihatlarından birini de Şemseddin el-Mardinî naklediyor: Yıkanmak için hamama gittim, yolda karşıdan Mevlânâ'nın geldiğini gördüm, yıkanmadan önce onunla bir araya gelmeyi edebe aykırı gördüm. Yolumu değiştirip başka bir yola girdim, o yolda da kendisiyle karşılaştım. Yanına gittim ve elini öptüm. Bana **"Niçin yolunu değiştirdin?"** dedi. Bildiğiniz gibi yıkanmak vacip olduğu için, dedim. Bu görünüşte bir edeptir, ama gerçekte bu benden kaçmaktır. Hiç bir halde benden kaçmak caiz değildir. Çünkü Allah erlerinin bakışı hamam suyundan aşağı değildir. Bâtının cünüplüğünden temizlenmeye gücü yeten kişi, öncelikle zahirin cünüplüğünden temizlenmelidir; dedi, sonra şu beyti söyledi:

**"Pislik bizim ırmağımızda tatlı su oluverir,
Sinek bizim ayranımızda anka olur, doğan olur,"**

Nasihatlarından biri: Müridin, asrında, şeyhinden daha büyük kimsenin bulunmadığına inanması gerekir.

Yine Mevlânâ bir defasında Hüsâmeddin Çelebi'nin bahçesindeydi. Orada sabahtan akşama kadar sema ile meşgul oldu. Sema'yı bitirdi ve şöyle dedi:

- "Geliniz, geliniz, azim ve sabır kemerini tekrar kuşanınız."** Sonra şöyle dedi: Bugün yoldan bir cemaat gelecek ve bizden helva isteyecektir. Helva pişirin. Pişirince de cemaat geldi. Onlara helva getirdiler. Mevlânâ onlara helâl ve hoş olarak Allah'ın verdiği rızık-tan yiyin, aman Allah'ın erlerinden bir şey isteyecekseniz, onlardan dünya isteklerini istemeyin. Benden helva istediğiniz zaman nefes-leriniz her türlü hastalığa şifa olacak şekilde Peygamber aleyhisse-lâm gibi olmayı benden isteseydiniz, Allah aşkı hakkı için, o istedi-ğiniz yerine gelirdi. Allah erlerinden helva istemeyin, onun yerine o nefesleri isteyiniz ki, onlarla müşkillerinizi çözülsün, kalb ve ruhla-rınızın gıdası verilsin dedi. Cemaat ondan özür diledi ve kendisine mürid oldular.

Bir nasihatı daha: Hz. Peygamber Yahûdilerin kalesine saldır-dı, kuşattı ama kaleyi fethedemedi. Ashabına **"kulluğun edeplerin-den bir edebi terkettiğiniz için kale fethedilmedi. Farz ve sünnet iba-detlerinizi kontrol ediniz"** dedi. Kontrol edince, akşam namazı ab-destinde misvakı terkettiklerini anladılar, ondan tevbe ettiler ve kusurlarından özür dilediler. Ertesi gün kaleyi fethettiler. Kullara kulluk meselesi çok mühim olunca, sâliklerin farz ve sünnetlerden hiç bir şeyi terketmemeleri gerekir ki nefislerinin kalesini fethetmek onlar için kolay olsun. Çünkü kulluğun edeplerinden birini terket-mek sâliki yolundan alıkoyar. Ve maksuduna ermesini engeller.

- Bir nasihat daha: Büyük şeyhlerden bazıları müridlere soru sorma kapısını açtılar ve bunu onlar için câiz gördüler. Ama ben Hz. Peygamber'in sünnetini ihya etmek ve mümkün olduğu kadar soru sormaktan kaçın" sözü ile amel ederek müridlerime ve dostla-rıma soru sorma kapısını kapadım. Sonra Hz. Peygamber şöyle bu-yurmuştur: **"Elleriniz ve alın terinizle kazandıklarınızdan yiyin"** Sâ-likin, sanat öğrenmesi, helâl ve hoş olandan yemesi, hak sahipleri-nin rızasını alması ve helâl etmelerini istemesi, gerçek halifeden ta-rikatı alması, gece - gündüz riyazatla uğraşması lazımdır.

Nasihatlarından birinde de Sultan Veled Bahaeddin'e şöyle de-di: Düşmanın sana dost olmasını istiyorsan onu kırk gün hayırla an ve anmanın etkisi kalbine kadar işlesin. O zaman kalpten onu seversin, o da beni sever. İki taraf birbirini sevmiş olur. Çünkü Ra-sûlüllah **"Kalpten Kalbe yol vardır"** buyurmuştur. Aynı şekilde Es-

mâi Hüsnâdan birine devam etmekle Allah sevgisi meydana gelir, zikirle kalp temizliği oluşur. Zikirde bir yol izlemelisin ki, sevgi, zevk ve temizliğin günbegün artsın.

Nasihatlarından biri de şöyle nakledilir: Sultan Veled'in kendi sarığını itina ile sardığı ve düzeni için aşırı uğraştığı nakledilir. Mevlânâ onun sarığının düzeniyle çok meşgul olduğunu görünce şöyle dedi: Saçmalamayı ve sarığınla bu kadar uğraşmayı bırak, çünkü gençliğinde sarığının düzeniyle çok uğraştığım için uzun süre Hızırla biraraya gelemedim.

49. Bir nasihatta ashabına şöyle dediği kaydedilir: Sâliklerden biri Allah'a uzun yıllar ibadet etmiş ve meşakkatli riyazat yapmış, sonra kendi kendine sormuş: Ben kimim ve sen kimsin? Nefsi ona sen sensin, ben de benim, dedi. Sonra uzun yıllar Ka'be'nin hizmetinde bulundu ve çalıştı. Meşakkatli ibadetler yaptı. Sonra nefesine Sen kimsin? Ben kimim? dedi. Birinci cevabın aynısını aldı. Sonra en büyük riyazatları yaptı ve en büyük mücahedelerde bulundu. Yine Sen kimsin? Ben kimim? diye sorunca, birinci cevabın aynısını aldı. Nihayet yeme içmeyi azalttı ve oruç tuttu, şeyhlerin adabıyla edeplendi ve sülûkunun sonuna geldi. Sonra nefesine, Ben kimim? Sen kimsin? diye sordu. O zaman nefsi şöyle cevap verdi: Ben de sen de sensin. Onun için ey dostlarım, alçak nefse rahat vermemeniz, onu kendinize dost bilmemeniz, açlık nefse rahat vermemeniz, onu kendinize dost bilmemeniz, açlık ve susuzluk ve şeyhlere tabi olmaksızın, nefsin sahibine itaat edeceğini sanmamanız lâzımdır. Sonra şöyle dedi: İştahı olmadan sâlikin yemek yemesi ona günah olarak yeter.

50. Nasihatlarının birini de Bedreddin Çelebi naklediyor: Mevlânâ eliyle bir kağıt yazarak elime tutuşturdu. Kağıtta şunları yazmıştı: Şunu bil ki, sâlik için temizlik ve kalp huzuru ancak susması halinde hasıl olur, ama sen susarsan helâka yaklaşır, gam, keder ve katalığa maruz kalırsın. Bunun sebebini biliyor musun? Sebebi şudur: Yüce Allah Kuluna tecelli edip gözünden perdeyi kaldırdığı ve huzuruna ulaştıracağı zaman, konuşmak ve sohbet etmek ona yarar, susmak da ona zarar verir, ama vusuldan önce salık çok konuşmaktan dolayı makamdan düşer, meramdan uzaklaşır. Sâlikin konuşması bir bakıma ipek böceğinin kôza örmesi gibidir. Böcek bir ev ördüğünü sanır ve kendisine yarayacak bir iş yaptığını zanneder. Halbuki hiç de öyle değildir. Çünkü aydınlık dünyayı karanlık, geniş alemleri dar ve hafif yapar. Salık'ın konuşması da böyledir. Onu yük-

sek makamdan uzaklaştırır ve en aşağı mertebeye hapseder. Sonra şu iki beyti söyledi:

**"Tarak gibi değilim
Bütün diller, her şeyi gösteren birer âyine,
Ama benim işlerimi açıklamadığı sürece,
Gizli yardımlardan söz edip konuşuyorum"**

Arkadaşlarıma tavsiyede bulunarak şöyle demiştir: Kendinizden olmayanlarla oturup kalkmayın. Bu konuda onlar için dua ederek şöyle demiştir: Allah sizi zahir kazadan ve büyük kurtlardan korusun. Zahir kaza ve büyük kurtların ne olduğunu sordular. Bunların kendilerinden olmayan yabancılar olduğunu söyledi. Sonra şu beyti söylemiştir:

**"İyi olmayan dosttan el-aman,
Ey ay yüzlüler, İyi bir dost söğüt gibidir."**

Allah aşkına, Allah aşkına birlik olunuz. Sizden olanlarla beraber sevgi, ittifak ve ittihad ile birlik olunuz. Zira Hz. Peygamber **"Cemaat, rahmet, ayrılık azaptır,"** buyurmuştur. Yine **"En hayırlınız üflet eden ve kendisiyle üflet edilendir"** buyurmuştur.

Hâtîme

Mevlânâ'nın nesebi, doğumu ve ahirete intikali hakkındadır:

Nesebi : Sultanü'l-Ulema'nın oğludur. O da Hüseyin el-Hatibî'n-

51. nin, o da Ahmed el-Hatibî el-Belhî'nin, o da Muhammed b. Mevdûd'un, a da İbn Sâbit'in, o da İbn Sit'in, o da İbn Mazhar'ın, o da İbn Hammad'ın, o da İbn Abdurrahman'ın, o da İbn Ebî Bekr es-Siddîk'indir. Allah hepsinden razı olsun. Hüseyin el-Hatibî anne tarafından seçkin ve Rasûlullah'a kadar nesebi uzanırdı. Mevlânâ da seçkin olmuş, ama nesep yönünden şöhreti Peygambere nisbetle olmamıştır.

Doğumu ise, Belh şehrinde olmuştur. Hicri 604 yılının 6 Rabiul-evvel ayında olmuştur. Belh'de 6 sene kalmış, sonra babası Sultanül Ulemâ ile Anadolu'ya göç etmiş, Konya'da ikamet etmiş ve ölümüne kadar orada kalmıştır. Öldüğünde 68 yaşında idi.

Ölümü de şöyle olmuştur: Hastalandığında yer yedi gün şiddetle sarsılmış, evler ve binalar yıkılmış ve her gün gittikçe zelzele şiddetlenmiştir. Halk onun yanına gitmiş ve bunun önlenmesini ondan istemişler, o anda şöyle demiştir: Zavallı yer yağlı lokma istiyor, onun için hareket etmiştir, ona lokmasının verilmesi gerekir, bunu söylediği anda zelzele durmuş ve yer sükûnete kavuşmuştur.

52. Şeyh Sadreddin ve diğer alimlerin onu ziyaret için gittikleri ve Şeyh Sadreddin'in ona **"geçmiş olsun."** Bu sizin derecelerinizin yükseklüğündendir. Size Allah'dan sıhhat dileriz, çünkü siz alimlerin ruhusunuz, dediği zikredilir.

Mevlânâ şöyle demiştir: Artık bu günden sonra geçmiş olsun, her şey sizin olsun, artık âşık ile maşuk arasında kıldan bir gömlekten başka bir şey kalmamıştır. O gömleği çıkarmalarını ve nuru nura kavuşturmalarını istemez misiniz?

Bu söz üzerine Şeyh Sadreddin ve arkadaşları son derece üzüldüler. O anda Mevlânâ şu iki beyiti söyledi:

"Sen ne bilirsin? Benim içimde nasıl bir şâh dostum olduğunu. Benim altın süslü yanağıma bakma, demir gibi bir ayağa sahibim. O bizi gülyüzle yaratan Sultana binlerce aferin (şükür) derim."

Nakledildiğine göre bütün arkadaşlarını yanına toplamış ve onlara şöyle demiştir: Ölümüne üzülmeysin, bu fani dünyadan intikalden de korkmayın. Rûhaniyet bakımından ben sizinle beraberim, sadece cismaniyet bakımından sizden ayrılıyorum. Çünkü Hüseyin el-Mansûr el-Hallac yüz elli sene sonra Ferîdüddin Attâr'ı irşâd etmiştir. Hangi halde olursanız beni unutmayınız ve hatırlayınız ki, herhangi bir surette size zahir olayım, sizi destekleyeyim ve hakka irşad edeyim. Çünkü Allah'ın büyük velileri hayatlarında olduğu gibi ölümlerinde de tasarruf ederler.

53. Ashabının kendisinden sonra yerine hilâfete birini tayin etmelerini istemiş, Hüsâmeddin Çelebi seccâdemın üzerinde halifemdir, demiş. Üç defa aynı şeyi sormuşlar, hepsine cevap olarak da **"Halifem Hüsâmeddin Çelebi'dir"** demiştir. Sultan Veled'i niçin halife tayin etmiyorsun? demişler. O pehlivandır, tayin ve tavsiyeye ihtiyacı yok, demiştir. Namazını kim kıldırır? demişler. Sadreddin Konevî demiştir.

Hastalığının yedi gün olduğu, üç gün hiç konuşmadığı ve kimseyle de onunla konuşmadığı nakledilir. Hüsameddin anlatır: Son gün orada güzel yüzlü bir gencin görüldüğü, Mevlânâ'nın onun için ayağa kalktığı ve ona yöneldiği, arkadaşlarından yatağını kaldırmalarını istediğini nakleder. Ben de o gence hizmet için gitmiştim. Kimsin ve necisin? dedim. O da ben Azrallım, Mevlânâ'ya geldim, emrini bekliyorum dedi. Mevlânâ bunun üzerine:

**“Ey canım daha çok yaklaş, daha yaklaş,
Sultanımın katında uydum benim”**

dedi ve **“Sana ne emredilirse yap, inşaallah beni sabredenlerden bulacaksın”** dedi. Sonra ahabına kazanı su doldurmalarını istedi. Doldurdular ve yanına getirdiler, ayaklarını içine koydu, göğsünü ve alınını ıslatıyor ve şöyle diyordu:

“Eğer mü’min isen, öylece mü’min ölmek ne tatlıdır.

Eğer kâfirsen, kâfir olarak ölmek ise ne acıdır” dedi ve şu rubaiyi söyledi:

**“Gönül, senden uzakta, hakkında kötü düşündü,
O..., senden uzakta, kendi acizliğinden ..... oldu.
Hasta gönlün ağzı, kendi acılığını sana yükler,
Şeker, senden uzakta sana haset eder.”**

54. Bu rubaiyi söylediği anda bütün arkadaşlarına gitmelerini söyledi. Ağladılar. Ahabım beni şu tarafa çekiyorlar, Şemseddin Tebrizi ise beni o tarafa çağırıyor. Allah’ın da’vetçisine icabet edin ve ona inanın, o tarafa gitmem ve Allah’ın da’vetçisine icabet etmem gerekir. Davete icabet etti. Cenâb-ı Hakk’a vasıl oldu. Pazar günü gurûb vakti Cumâdelâhirenin beşinde 672 hicri yılında öldü. Hüküm, Bir ve Kahhâr olan Allah’ındır. Biz Allah’dan geldik ve O’na döneceğiz.

İhtiyâruddin’in şöyle haber verdiği nakledilmiştir: Mevlânâ’nın cesedini tenesüre koydukları ve yıkadıkları vakit hazır olanlar yıkandığı suyu içmişler ve onun suyundan bir damla bile yere düşmemiştir. Tıpkı ahab Hz. Peygamber’in yıkandığı suyu içtikleri gibi. Elimi Mevlânâ’nın göğsüne koyduğum vakit büyük bir tepki ile hareket etti. İstemeyerek büyük bir çığlık kopardım. Sonra yüzümü göğsüne koyup ağladım, o anda sağ eliyle kulağımı tuttu, neredeyse aklımı kaçıırıyordum. Sonra gaybten bir sesin **“Haberiniz olsun, Allah’ın vellilerine bir korku yoktur, mü’minler ölmezler, belki bir yerden başka bir yere nakledilirler”** dediğini işittim.

Hastalandığı haberi her tarafa yayıldı. Halk ve hükümdarlar köy ve şehirlerden ziyaretine geldiler. Nefsi mutmain ve razı olarak Allah’a dönünce, cenâzesinde hükümdarlar, ileri gelenler, şeyhler, alimler, çocuklar ve kadınlar; Hıristiyan ve Yahûdiler ve sayılamayacak kadar muhtelif inançlara mensup kişiler ve topluluklar katıldılar.

55. Her kavim kendilerine mahsus adet ve merasimi yaptı. Müslümanlar onları kılıç ve sopalarla kovaladıysa da gitmediler. Neticede bu durumu Muinüddin Pervaneye arzettiler. Muinüddin onlara **"Bu olaydan size ne oldu?"** diye sormalarını istedi. Mevlâna ile ne münasebetiniz vardır? O Allah'ın velilerinden salih, müttaki ve mü'min bir kimsedir, niçin cenazesine gelip müslümanlarla çekişiyorsunuz? diye sorulunca, şöyle dediler: Bu salih adamda biz, peygamberlerimizin ahlakını ve salihlerimizin vasıflarını gördük. Yüce zatı hakikat güneşinin doğuşu ve bütün alemin ziyası idi. Bütün eşyanın neşmü neması ondan olurdu. Acizlere yardım eder ve muhtaçları desteklerdi. Böyle bir hakikat güneşini hangi zerre aramaz?

Ondan sonra bir papaz gelip şöyle dedi: Hz. Mevlâna dünyada bir ekmek gibi idi. Hangi kişi ekmekten müstağni olabilir? Ayrılığına nasıl sabreder ve cenazesinde bulunmaz?

Ondan sonra, onları kendi hallerine bıraktılar. Bütün gruplara adet ve uygulamalarını yapmalarına izin verdiler. Bazıları kitaplarını okumakla meşgul oldu, bazıları kasideler okudu. (Bir kelime okunamadı) bazıları göğsünü dövüyor ve yakalarını yırtıyor, başlarına toprak saçıyordu. Yirmi yerde cemaatin durduğu ve maarif ehlinin düzenlediği mersiyeleri okuduğu rivayet edilir. Erkeklerin mırıltıları, kadınların ahîh vahları, çocukların ağlaşmaları ve atların kişnemeleri sebebiyle o gün sanki kıyamet kopmuştu. Toprağa vermek için cenazeyi sabahleyin çıkarmış, ama ancak akşamdan sonra mezara ulaştırmışlardı. Tabut altı defa kırılmıştı ve yenilemişlerdi. Cenazesini musallaya koydukları ve Şeyh Sadreddin, vasiyyeti gereği, namazını kılmak için imamlığa yaklaşınca büyük bir çığlık koparmış, yere yıkılmış, sonra kalkıp tekrar namaza başlamış ve yeniden çığlık koparak yere yıkılmıştır. Nihayet kalkmış ve namazı tamamlamıştır. Çığlık koparmasının sebebi sorulunca şöyle demiştir: Birinci çığlığın sebebi şudur: Mevlânâ bana **"Ey Şeyh, cenaze namazı mı kılıyorsun?"** dedi. Bu sözün heybeti karşısında dayanamadım ve çığlığı bastım. İkinci çığlığın sebebi de şudur: Havaya baktığım zaman ruhanilerden saflar gördüm, ona namaz kılmak için gelmişlerdi. Sanki onlar el-Gara ehli olup kendisine üzüлüp ağlıyorlardı. Bu durumun dehşetinden çığlık kopardım. Sonra Şeyh üzüлür ve şöyle diyordu: Mevlânâ dünyaya geldi, halkdan yüce kadrini ve makamının üstünlüğünü kimse bilmeden göçtü gitti. Babası Sultanülulema'nın yanbaşına gömdüler. Üzerine türbe bina edilmesini ve ve kubbesi-

nin yükselmesini vasiyyet etmiş ve şöyle demiştir: Uzaktan kubbe-
mi görüp bana fatiha okuyan kimseye kıyamet günü şefaet ederim
ve cennete koyarım. Allahım bana şefaetçi kıl ve onun zümresine
ilhak et. Âmin, bi hurmeti seyyidilmürselin, ona ve hepsine salât ve
selâm olsun.